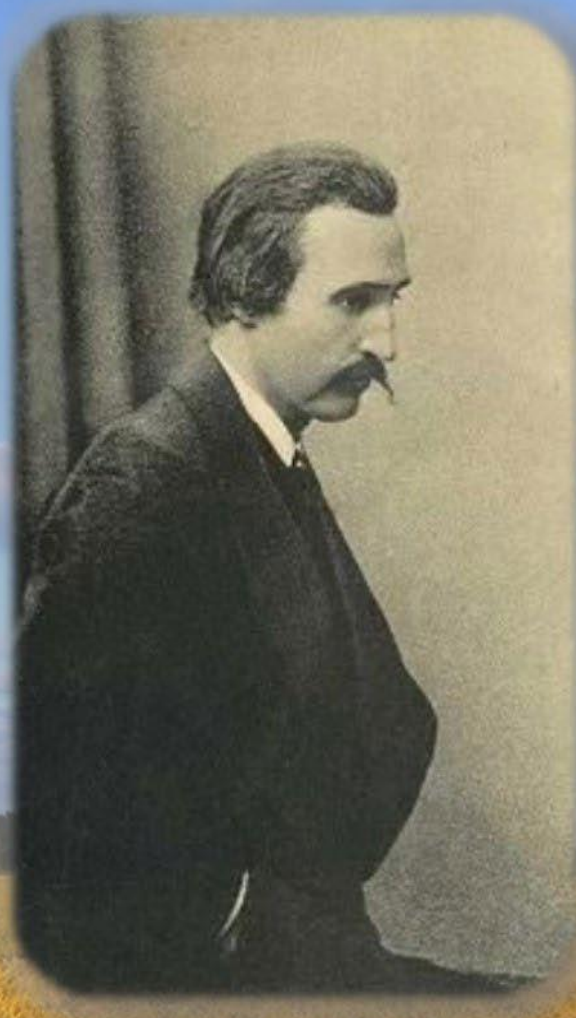

До 200-річчя від дня народження
П. О. Куліша

Одержимець духу
Бібліографічний показчик

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ
ВИКОНАВЧОГО ОРГАНУ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
(КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ)

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ М. КИЄВА
ВІДДІЛ ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Одержимець духу

До 200-річчя від дня народження
П. О. Куліша

Бібліографічний покажчик

Київ, 2019

Одержимець духу : до 200-річчя від дня народження П. О. Куліша : бібліографічний покажчик / [упор. Н. М. Вахненко, Ж. П. Копитко] ; Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) ; Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих. – Київ, 2019. – 110 с. : іл.

Бібліографічний покажчик підготовлено до 200-річчя від дня народження видатного українського письменника, педагога, громадського діяча П. О. Куліша.

Покажчик містить матеріали про різні грані літературної педагогічної й наукової діяльності П. Куліша, а також про різноманітні форми поваги до його імені: про видання творів, критичну літературу, наукові дослідження творчості, вшанування пам'яті, дотеперішні бібліографічні покажчики.

Робота буде корисною науковим працівникам, літературознавцям, викладачам вищих і середніх навчальних закладів, бібліографам і всім, хто поважає нашу культуру і духовність.

Упорядники	Вахненко Н. М. Копитко Ж. П.
Комп'ютерний набір	Вахненко Н. М.
Редагування	Ковальчук Л. І. Трубайчук О. М.

Телефон для довідок	486-01-46
e- mail	lubibl@ukr.net

ПОСТАНОВА Верховної Ради України

Про відзначення 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша

7 серпня 2019 року виповнюється 200 років з дня народження Пантелеймона Куліша – письменника, перекладача, історика, фольклориста, громадського діяча, однієї з визначних постатей національної культури.

Враховуючи вагомий внесок Пантелеймона Куліша у розвиток української літератури, у культурне та суспільно-політичне життя України, Верховна Рада України постановляє:

1. У серпні 2019 року урочисто відзначити 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша.

2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України:

у місячний строк з дня прийняття цієї Постанови утворити організаційний комітет з підготовки та проведення заходів щодо відзначення на державному рівні 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша за участі Центру дослідження життя і творчості Пантелеймона Куліша при Інституті літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України,

представників громадських організацій, органів місцевого самоврядування та виконавчої влади;

у місячний строк з дня утворення зазначеного організаційного комітету розробити та затвердити план заходів щодо підготовки та відзначення на державному рівні 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша.

У плані заходів щодо підготовки та відзначення на державному рівні 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша передбачити, зокрема:

проведення урочистостей з нагоди відзначення 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша у столиці України – місті Києві за участі представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, науковців, делегацій з областей, а також урочистих заходів в обласних та районних центрах, населених пунктах, пов'язаних із життям Пантелеймона Куліша;

проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, інших тематичних заходів, присвячених творчій та культурно-громадській діяльності Пантелеймона Куліша;

проведення тематичних культурно-мистецьких заходів, зокрема всеукраїнських і регіональних виставок у музеях України, бібліотечних та архівних установах із головною виставкою в Національному музеї Тараса Шевченка;

показ на телеканалах документальних фільмів про життя та діяльність Пантелеймона Куліша;

забезпечення в установленому порядку фінансування заходів, спрямованих на підготовку та відзначення 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша;

здійснення підготовки та видання, використовуючи науково-кадровий потенціал Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України у співпраці з Українським науковим інститутом Гарвардського університету та Науковим товариством імені Шевченка в Америці, повного зібрання творів Пантелеймона Куліша у 35 томах;

проведення ремонтно-реставраційних робіт в історико-меморіальному музеї-заповіднику «Ганнина Пустинь» та музеї Пантелеймона Куліша при Шосткинській міській бібліотеці імені Л. Толстого з виділенням коштів для придбання експонатів та поповнення фондів колекцій;

вивчення стану об'єктів, що знаходяться в Україні, які пов'язані з ім'ям Пантелеймона Куліша, вжиття в установленому порядку заходів щодо їх збереження;

оголошення конкурсу та забезпечення спорудження у 2019 році пам'ятників Пантелеймону Кулішу на його батьківщині в смт Воронежі Шосткинського району Сумської області та в місті Києві;

створення Київською міською державною адміністрацією в установленому порядку музею Пантелеймона Куліша в місті Києві.

3. Рекомендувати Полтавській обласній державній адміністрації, Полтавській обласній раді, Сумській обласній державній адміністрації, Сумській обласній раді, Чернігівській обласній державній адміністрації, Чернігівській обласній раді подати до організаційного комітету з підготовки та проведення заходів щодо відзначення на державному рівні 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша пропозиції щодо здійснення відповідних заходів.

4. Рекомендувати Державному комітету телебачення і радіомовлення України організувати тематичні теле- і радіопередачі, присвячені життю і діяльності Пантелеймона Куліша, та сприяти висвітленню державними засобами масової інформації заходів, що проводитимуться у зв'язку з відзначенням 200-річчя з дня його народження.

5. Запропонувати:

Національному банку України виготовити і ввести в обіг ювілейну монету, присвячену 200-річчю з дня народження Пантелеймона Куліша;

публічному акціонерному товариству «Укрпошта»

видати серію поштових марок, присвячену 200-річчю з дня народження Пантелеймона Куліша.

6. Контроль за виконанням цієї Постанови покласти на Комітет Верховної Ради України з питань культури і духовності та Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти.

7. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради
України

А. ПАРУБІЙ

м. Київ
19 червня 2018 року
№ 2465-VIII

Від упорядників

У переддень 200-річчя від дня народження П. Куліша треба визнати, що несправедливо забуте ім'я «правдивого свідомого творця української літературної мови» нарешті повернулось у вітчизняну науку – першочергово як автора «Чорної ради».

У наш час розпочинається «третя хвиля» видання і вивчення творчої спадщини одного з найпродуктивніших будителів національної самосвідомості українців, поборника національної самобутності українського народу, його мови і культури, палкого прихильника справедливих міжнародних взаємин.

Пантелеймон Куліш вірив, що його зрозуміють нащадки, пізнає благородство його трудів і замірів Україна.

Відкриває бібліографічний покажчик нарис про життєвий та творчий шлях письменника. Завершує розповідь хронологічний звіт основних подій життя та творчості П. Куліша.

Матеріали у покажчику викладені за окремими розділами. В межах кожного розділу виділені підрозділи, котрі допоможуть повніше осягнути творчу спадщину письменника, критичні та дослідницькі матеріали, а також матеріали по вшануванню пам'яті П. О. Куліша. В кожному підрозділі матеріали подаються за алфавітом авторів або назв.

До допоміжного апарату покажчика включено алфавітний покажчик імен авторів, перекладачів, редакторів, художників-ілюстраторів книг, а також перелік використаних Інтернет-ресурсів.

При складанні бібліографії використано літературу фонду Публічної бібліотеки імені Лесі Українки та бібліографію з електронного каталога, електронні каталоги Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Національної історичної бібліотеки України, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка.

Ця робота розрахована на наукових працівників, літературознавців, викладачів вищих і середніх навчальних закладів, бібліографів і всіх небайдужих до нашої культури і духовності.

Життєвий і творчий шлях Пантелеймона Куліша

*Так, ми на те у наш убогий мир прийшли,
Щоб мову з мов людських, скалічену, забвенну,
З народних уст узять і в перло возвести.*

П. Куліш. «До Ганни Барвінок»

Пантелеймон Куліш належить до тих діячів, які, будучи багатогранно обдарованими, зробили величезний внесок у розвиток української культури, літератури, мистецтва, мови, науки. Він був прозаїком, поетом, драматургом, перекладачем з багатьох європейських мов, ученим-літературознавцем та критиком, фольклористом, істориком, етнографом, педагогом, дуже багато зробив як видавець, громадський діяч.

Внесок П. Куліша в українську культуру, мову та літературу вагомий і безперечний. Довгий час у роки сталінщини та брежнєвського застою його ім'я згадувалося дослідниками здебільшого в негативному плані, твори майже не видавалися. У роки відродження української культури П. Куліш, його творчий доробок поціновується об'єктивно і займає належне йому вагоме місце.

Народився «гарячий Панько» Куліш – так він згодом буде іноді підписуватися – 7 серпня (26 липня) 1819 року в містечку Воронежі колишнього

Глухівського повіту Чернігівської губернії (тепер – Шосткинський район Сумської області). Був дитиною від другого шлюбу заможного хлібороба Олександра Андрійовича і дочки козацького сотника Івана Гладкого – Катерини. На хуторі під Воронежем хлопчик змалечку

наслухався різних казок, переказів, легенд, особливо народних пісень, які наспівувала йому мати. Була в нього і «духовна мати» – сусідка по хуторах Уляна Терентіївна Мужилівська, яка навернула його до книжної мудрості і наполягла на навчанні в Новгород-Сіверській гімназії.

Першим його літературним твором була оповідка «Циган», яку він витворив із почутої від матері народної казки. З кінця 30-х років Куліш – слухач лекцій у Київському університеті. Та мрія навчатися тут, яку плекав із 1834 року, коли ще зробив першу невдалу спробу вступити до цього навчального закладу, обірвалася в 1841 році. Куліш не мав документального свідчення про дворянське походження, хоча його батько і був із козацько-старшинського роду, а отже – й права навчатися в університеті. Кілька років слухання лекцій на словесному, а згодом на правничому факультеті виявилися визначальними для його подальшої долі. Письменник завдяки протекції інспектора шкіл М. Юзефовича дістав посаду викладача в Луцькому дворянському училищі. В цей час він пише

російською мовою історичний роман «Михайло Чарнышенко...», віршовану історичну хроніку «Україна» і оповідання-ідилію «Орися». Згодом Куліш працює в Києві, у Рівному, а коли журнал «Современник» починає друкувати в 1845 році перші розділи його славетного роману «Чорна рада», ректор Петербурзького університету П. Плетньов (він і редактор «Современника») запрошує його до столиці на посаду старшого вчителя гімназії і лектора російської мови для іноземних слухачів університету.

Через два роки Петербурзька Академія наук за рекомендацією П. Плетньова посилає П. Куліша у відрядження в Західну Європу для вивчення слов'янських мов, історії, культури та мистецтва, куди він вирушає із своєю вісімнадцятилітньою дружиною Олександрою Михайлівною Білозерською, з якою побрався 22 січня 1847 року. Боярином на весіллі був співучий, дотепний, веселий друг Пантелеймона –

Тарас Шевченко.

Недовго тривала щаслива подорож. У Варшаві Куліша як члена Кирило-Мефодіївського товариства заарештовують і повертають до Петербурга, де добрих три місяці допитують у III відділі, але довести його приналежність до таємної антикріпосницької організації не можуть.

Після «щирого каяття» Куліша, клопотань сановитих друзів дружини та її особистих благань його

ув'язнили на два місяці в арештантське відділення військового шпиталю, а звідти відправили на заслання в Тулу. На перших порах молодому подружжю було скрутно. Бідували, але проведені в Тулі три роки і три місяці не пройшли марно. Куліш пише тут «Историю Бориса Годунова и Дмитрия Самозванца», історичний роман «Северяки», який згодом з'явиться друком під назвою «Алексей Однорог», автобіографічний роман у віршах «Евгений Онегин нашего времени», роман «Петр Иванович Березин и его семейство, или Люди, решившиеся во что бы то ни стало быть счастливыми», вивчає європейські мови, осягає «механіку» романного мислення В. Скотта, Ч. Діккенса, захоплюється поезією Дж. Байрона і Р. Шатобріана, ідеями Ж.-Ж. Руссо.

Після довгих клопотань перед III відділом Куліш здобув посаду у канцелярії губернатора, а згодом почав редагувати неофіційну частину «Тульских губернских ведомостей».

Наближалось 25-ліття царювання Миколи I. Цілком можливо, що з ласки кривавого монарха, а особливо завдяки клопотанням вірної подруги Олександри Михайлівни, П. Плетньова та протекції земляка сенатора О. В. Кочубея, П. Куліш повертається до Петербурга, де продовжує творити, хоча друкуватися деякий час він не мав права. Та це його не зупиняє. Під криптонімом «Николай М.» він публікує в некрасовському «Современнике» російські повісті і двотомні «Записки о жизни Николая Васильевича Гоголя».

Знайомство на Полтавщині (де Куліш хотів придбати власний хутір) із матір'ю автора «Тараса Бульби» і «Мертвих душ» спонукало його до підготовки шеститомного зібрання творів і листів Миколи Гоголя. Та найбільшим своїм творчим успіхом Пантелеймон Куліш вважав двотомну збірку фольклорно-історичних і етнографічних матеріалів «Записки о Южной Руси». З'явилися вони в Петербурзі в 1856-1857 роках у двох томах і викликали подив та захоплення.

Збірка була написана «кулішівкою» – придуманим Кулішем першим українським фонетичним правописом, який згодом прислужився і для друку «Кобзаря» 1860 року, і для журналу «Основа». Творчо багатим і успішним був для П. Куліша 1857 рік. Виходить «Чорна рада», український буквар і читанка – «ГраMATKA», «Народні оповідання» Марка Вовчка, які він відредагував і опублікував, відкривається власна друкарня. Нові плани, нові оповідання на культурну розбудову гнобленого українського народу. Та надії на цензурні послаблення не виправдовуються, хоча Куліш ще остаточно не розчарувався у імператорі Олександрі II. А поки що він вибирається з дружиною до Москви, гостює у свого друга С. Т. Аксакова, відвозить дружину на хутір Мотронівку (Чернігівщина), щоб згодом звідси в березні 1858 року разом вирушити в мандри по Європі. Там він, уважно фіксуючи у листах найменші деталі життя європейських народів, приглядається до тодішніх здобутків цивілізації, але не

захоплюється ними. Навпаки, переймається глибшою вірою в майбутнє природно-патріархального побуту. Хутір як форма практичного втілення руссоїстської ідеї гармонійного життя серед природи і як духовний оазис національної самобутності – цей ідеал упевнено захоплював Пантелеймона Куліша. Але до реалізації цього ідеалу приступати було ще рано. Жила віра в заснування у Петербурзі українського журналу. Однак дозволу на це не одержує. Тоді хай буде альманах «Хата», вирішив письменник. А тим часом брат дружини В. Білозерський клопочеться про видання першого українського часопису «Основа». П. Куліш разом із дружиною, яка починає друкувати оповідання під псевдонімом Г. Барвінок, зразу ж захоплюється підготовкою матеріалів для цього літературного й громадсько-політичного журналу. Насамперед дбає про історичне виховання українського громадянства. Тому приступає до написання «Історичних оповідань» – своєрідних науково-популярних нарисів із історії України – «Хмельницина» і «Виговщина».

З'являються вони в 1861 році в «Основі». Сторінки цього журналу заповнюють і його перші ліричні поезії та поеми.

Водночас Куліш укладає свою першу поетичну збірку «Досвітки. Думи і поеми», що виходить у Петербурзі в 1862 році – якраз перед появою в 1863 році ганебного валуєвського циркуляра, яким царське самодержавство обмежило друкування українською мовою. Та слава про Куліша вже долетіла до Галичини,

де львівські журнали «Вечерниці» і «Мета» публікують його прозу, поезію, статті...

Чотири роки перебування у Варшаві, матеріальні статки (тут був на посаді директора духовних справ і членом комісії для перекладу польських законів) дали змогу письменникові набути неабиякого досвіду й знань (праця в державній установі, вивчення архівів, де він робить численні записи для майбутніх історичних досліджень, дружба з польською інтелігенцією і галицькими українцями, зокрема у Львові, де часто буває).

Людина емоційна і діяльна, схильна до беззастережного обстоювання виношеної ідеї, П. Куліш терпляче і цілеспрямовано добирає матеріали для обґрунтування концепції про негативний вплив козацьких і селянських повстань на розвиток української державності і культури. Працюючи у Варшаві в 1864 – 1868 роках, з 1871 року у Відні, а з 1873 – у Петербурзі на посаді редактора «Журнала Министерства путей сообщения», він готує тритомне дослідження «История воссоединения Руси», в якому прагне документально підтвердити ідею історичної згубності народно-визвольних рухів і піднести культуротворчу місію польської шляхти, ополяченого українського панства і російського царизму в Україні.

Пантелеймон Куліш був драматично суперечливою особистістю. Його мінливі політичні орієнтації обурювали громадськість, передусім тих, хто намагався

наслідувати його велике культурницьке подвижництво. Звідси різка критика в пресі його поглядів, гнівні листи до нього, що страшенно вражало Куліша і змушувало пояснювати свої вчинки, виправдовуватися...

Ні, ідеологом українського буржуазного націоналізму Пантелеймон Куліш не був. Колись комусь прийшло в голову витлумачити Кулішеву концепцію розвитку української літератури як розвитку «відрубного», незалежного від російської літератури, і це спричинилося до соціологічно-вульгарних узагальнень щодо усієї творчості Куліша як творчості антидемократичної, навіть реакційної. Було б наївним стверджувати, що П. Куліш не усвідомлював своїх помилок, не розумів загрозливої для його авторитету прірви компромісів. Але горда, самолюбива натура не мирилася з необхідністю визнання своїх хибних вчинків, і він намагався завжди або їх виправдати якоюсь «вищою доцільністю», або замовчати, заховати в собі, пережити.

Проте була в нього колосальна творча енергія, якась фанатична затятість у праці, і цей копіткий щоденний подвижницький труд на ниві української культури Куліш цінував в інших, всіляко стимулюючи тих, хто доблесно, збираючи колосок до колосочка, збагачував скарбівню рідного народу. А таких, на жаль, було мало. І чим ближче тулилась до трудівничих рук старість, тим частіше замислювався він над тим, хто підніме зронене його перо і продовжить його діла, «вагітні великими наслідками».

Роки збігали, відходили в небуття друзі, однодумців, по суті, не залишилося, надто після появи «Истории воссоединения Руси», яка була зустрінута українською громадськістю із розчаруванням і обуренням. Та й сам П. Куліш розчарувався і в державній службі, і в своїх «москвофільських» орієнтаціях. З'являється 1876 року емський указ, згідно з яким заборонялося друкувати українською мовою будь-які тексти, крім художніх творів і історичних документів, ставити театральні спектаклі; не дозволялися прилюдні читання українською мовою, а також викладання нею будь-яких дисциплін...

П. Куліш оселяється на хуторі Мотронівка. Тут господарює, творить, зокрема, укладає із своїх російськомовних статей і україномовних художніх творів збірку «Хуторская философия и удаленная от света поэзия», яку після появи друком 1879 року цензура забороняє і вилучає з продажу. І було за що. Бо після емського указу обстоювати право українського народу на свій самобутній культурний розвиток, як це робив Куліш, було крамолою. Та це не зупиняє вченого, письменника. Його погляд то знову сягає далекої Галичини, куди він посилає свою «Крашанку русинам і полякам на Великдень 1882 року» в надії залучити до спільної культурницької діяльності українських і польських інтелігентів, то приглядається до мусульманського світу, передусім до етичних засад Ісламу (поема «Магомет і Хадиза», 1883, драма у віршах «Байда, князь Вишневецький», 1884).

Куліш багато перекладає, особливо Шекспіра, Гете, Байрона, готує до видання в Женеві третю збірку поезій «Дзвін», завершує історіографічну працю в трьох томах «Отпадение Малороссии от Польши», листується з багатьма кореспондентами, переймається розбратом слов'янських націй, особливо шовіністичними заходами польської шляхти в Східній Галичині щодо українського населення, дбає про видання прогресивних журналів і газет...

Наближалася старість, щедро даровані долею роки гнули до землі, все частіше самотність оскаржувала доцільність такого виснажливого вимуровування високих стін національного храму культури. Але муза не полишала поета. Навпаки, в останні роки вона облагородила поетичні рядки яскравим спалахом сердечних почуттів до вірної подруги Олександри Михайлівни, яка усе життя долала з ним важку дорогу і політичної недовіри, і повсякчасних сімейних розладів з вини «гарячого Куліша», і критичних нападів на сварливого, усамітненого чоловіка.

І навіть пожежа не зруйнувала тиху хутірську ідилію. У 1885 році згорів хутір Мотронівка. Згоріло багато рукописів, зокрема кілька поем і переклад Біблії. Але Куліш мужньо піднімається з-під цієї брили нещастя і на основі уцілілих уривків укладає збірку «Хуторні недогарки», куди ввійшли незавершені поеми

«Уляна-ключниця», «Сторчак і Сторчачиха», «Адам і Єва», «Нагай».

Тим часом світ швидко змінювався, душа поетова не встигала за ним, хоча й мудрувала на самоті, долаючи духовні вершини.

Із відблиском в очах молодого жару, у змаганні знесилоного тіла з творчим духом відійшов у засвіти Пантелеймон Куліш 14(2) лютого 1897 року на своєму хуторі Ганнина Пустинь (Мотронівка).

Головні події в житті П. Куліша

- 1819, 7 серпня Народився П. О. Куліш в містечку Воронезі Глухівського повіту Чернігівської губернії
- 1836 Закінчив п'ять класів Новгород-Сіверської гімназії
- 1839-1840 Навчався на філософському та юридичному факультетах Київського університету
- 1841 Прозові твори: «Циган», «Огненный змей. Повесть из народных преданий»
- 1841-1845 Викладав російську словесність у Луцькій, Київській, Рівненській та Петербурзькій гімназіях. Підтримував діяльність Кирило-Мефодіївського братства.
- 1845 В журналі «Современник» друкуються перші глави роману «Чорна рада»
- 1845 Починає працювати в Петербурзі лектором російської мови для іноземних слухачів в університеті
- 1847, 22 січня Одружився з О. М. Білозерською

- 1847 Виїжджає у відрядження до Західної Європи для вивчення слов'янських мов
- 1847, квітень У Варшаві письменник був заарештований у справі Кирило-Мефодіївського братства і висланий спочатку до Вологди, а потім до Тули із забороною писати й друкуватися
- 1847-1850 П. Куліш перебував на засланні, працював державним службовцем
- 1851 Повернувся до Петербурга
- 1856-1857 Видає 2-томну збірку «Записки о Южной Руси»
- 1857 Виходить роман «Чорна рада», український буквар і читанка «ГраMATка»
- 1858 Вирушає у мандри по Європі
- 1861 В журналі «Основа» надруковано науково-популярні нариси з історії України – «Хмельницина» і «Виговщина»
- 1862 Видано поетичну збірку «Досвітки. Думи і поеми»

1864-1868	Працює в Варшаві
з 1871	Працює у Відні
1873	У Петербурзі займає посаду редактора «Журнала Министерства путей сообщения»
1876	Оселяється на хуторі Мотронівка і присвячує себе літературній та науковій праці
1879	Надруковано збірку «Хуторская философия и удаленная от света поэзия».
1883	Поема «Магомет и Хадиза»
1884	Драма у віршах «Байда, князь Вишневецький»
1897, 14 лютого	На хуторі Мотронівка полишив цей світ П. О. Куліш

Цікаві факти про Пантелеймона Куліша

- Автор першого українського історичного роману «Чорна рада», який розповідає про боротьбу за гетьманство після правління Богдана Хмельницького
- За романом «Чорна рада» на Київській кіностудії ім. О. Довженка 2000-го року було знято телесеріал (9 серій)
- Редактор першого українського часопису «Основа»
- Мав псевдоніми Панько Куліш та «Николай М.»
- Редагував і друкував твори Марка Вовчка
- Різниця у віці з дружиною Олександрою Білозерською була 10 років
- Тарас Шевченко був на весіллі Куліша боярином, або як зараз кажуть – свідком
- Автор першої фонетичної абетки – «кулішівка», згодом вона стала основою для друку «Кобзаря»
- Перекладав українською мовою Шекспіра, Гете, Байрона, Шиллера, Пушкіна, Некрасова та інших
- Перекладач Біблії українською мовою, що в ті часи було рідкістю
- П. Куліш перекладав Біблію 25 років, а коли рукопис згорів, дружина вмовила розпочати роботу заново. Закінчив переклад вчений-фізик Іван Пулюй, який добре знався на богослов'ї
- Перед смертю цікавився мусульманським світом та засадами ісламу

- Жив у Санкт-Петербурзі і в Москві, хотів придбати хутір на Полтавщині, помер у Чернігівській області на власному хуторі в Мотронівці, також довгий час був у засланні в Тулі

Офіційні документи

Про відзначення 200-річчя з дня народження Пантелеймона Куліша : Постанова Верховної Ради України від 19 червня 2018 року № 2465-VIII // Відомості Верховної Ради, 2018, № 27, ст.229.

Про затвердження переліку музеїв, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2000 р. № 209 // Офіційний вісник України, 2000, № 5 (18.02.2000), ст. 176.

Про перейменування бульвару, вулиць, площі та провулків у місті Києві : Розпорядження Київського міського голови від 19 лютого 2016 року № 125/1 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://81412.livejournal.com/54187.html>

Основні видання творів П. Куліша

Збірки творів

1. Куліш, П. О. Повне зібрання творів / П. О. Куліш ; ред. кол. Г. Грабович ; Український науковий інститут Гарвардського університету, Відкритий архів, Інститут критики. – Київ : Критика, 2005-2015.

Т. 1 : Листи. 1841-1850 / упоряд., комент. О. Федорук ; відп. ред. С. Захаркін. – 2005. – 648 с.

Т. 2 : Листи. 1850-1856 / упоряд., комент. О. Федорук ; відп. ред. В. Дудко. – 2009. – 672 с.

Т. 3 : Записки о Южной Руси : наукові праці, публіцистика, кн. 1 / упоряд., комент. В. Івашківа ; відп. ред. О. Федорук, С. Захаркін. – 2015. – 416 с. : фотоіл.

Т. 3. : Записки о Южной Руси : наукові праці, публіцистика, кн. 2 / [упоряд., ст., комент. В. Івашківа]. – 2015. – 384 с. : фотоіл.

2. Куліш, П. Вибрані твори / П. Куліш ; упоряд., прим. Є. Кирилюк ; вступ. ст. І. Лакизи. – Харків ; Київ : Держвидав України, 1930. – 201, 2 с. – (Дитяча бібліотека українських письменників / за ред. В. Арнурова та О. Попова).
3. Куліш, П. Вибрані твори / Пантелеймон Куліш ; [передм. А. Гуляка]. – Київ : Сакцент Плюс, 2012. – 350, [1] с. – Бібліогр. у підрядк. прим.
4. Куліш, П. Вибрані твори / Пантелеймон Куліш ; [упоряд., передм. та прим. І. М. Андрусяка]. – Харків : Ранок, 2009. – 317, [1] с. – (Українські класики. Т. 6).
5. Куліш, П. Вибрані твори / Пантелеймон Куліш ; [упоряд., підгот. текстів та прим. М. Л. Гончарука ; вступ. ст. І. І. Пільгука]. – Київ : Дніпро, 1969. – 560 с. : портр
6. Куліш, П. Вибрані твори : (худож. проза) / П. Куліш ; ред. та вступ. ст. Мих. Могилянського. – Київ : Час, 1929. – 157, [3] с. – Бібліогр. у підрядк. прим.
7. Куліш, П. О. Твори Пантелеймона Куліша / П. О. Куліш ; [передм. «Руска письменність» Ю. С. Романчука]. – У Львові (Львів) : Виданє т-ва «Просьвіта» ; 3 друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, під зарядом К. Беднарського. – (Руска письменність). – 1908-1910.
  - Т. 1 : [Поезії епічні і ліричні]. – 1908. – 502, [2] с. : портр.
  - Т. 2 : [Поезії епічні і ліричні]. – 1909. – 559 с. : портр.
  - Т. 3 : [Переспіви і переклади з Святого письма та новочасних поетів]. – 1909. – 575 с. : портр.
  - Т. 4 : [Драматичні твори]. – 1909. – 528 с. : портр.
  - Т. 5 : [Повісти і оповідання]. – 1910. – 560 с. : фот.
  - Т. 6 : [Гісторія, література і інша проза] . – 1910. – 700 с. : фот.

8. Куліш, П. Твори : в 2 т. / Пантелеймон Куліш ; [підгот. тексти, упоряд., приміт. М. Л. Гончарука ; авт. передм. М. Г. Жулинський]. – Київ : Дніпро, 1989.
  - Т. 1 : поезія – 654 с. : портр.
  - Т. 2 : Чорна рада : хроніка 1663 року ; Оповідання ; Драматичні твори ; Статті та рецензії – 586 с. : портр.
9. Куліш, П. О. Твори : в 2 т. / П. О. Куліш ; ред. І. О. Дзеверін [та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1998 . – (Бібліотека української літератури: Українська нова література).
  - Т. 1 : Прозові твори. Поетичні твори. Переспіви та переклади / вступ. ст., упоряд. і прим. Є. К. Нахлік. – 750 с.
  - Т. 2 : Поеми. Драматичні твори / упоряд. і прим. В. М. Івашков. – 766 с.
10. Куліш, П. О. Твори : в 2 т. / П. О. Куліш ; [редкол.: І. О. Дзеверін (голова) та ін.]. – Київ : Наукова думка, 1994.
  - Т. 1 : Прозові твори. Поетичні твори. Переспіви та переклади ; [упоряд. і приміт. Є. К. Нахліка ; ред. М. Д. Бернштейн]. – 749, [1] с. : портр.
  - Т. 2 : Поеми ; Драматичні твори. – 764, [2] с.

О к р е м і в и д а н н я

11. «Кочубей, генеральный судья». Историческая повесть Николая Сементовского / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 6-7. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).

12. «Хохлацькі співки» Крутоярченка. СПб., 1858 г. / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 24-27. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
13. Артемовский-Гулак / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 61-96. // Хроніка 2000. - 2009. – № 78. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
14. Брошенный из-за угла камень / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 230. – (Твори Куліша. Спогади).
15. Взгляд русского на польский журнал «Слово» (Slowo) / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 28-31. // Хроніка 2000. – 2009. – № 78. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
16. Воспоминание русского о польском археологе Константине Свидзинском / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 183-187. – (Твори Куліша. Спогади).

17. Гадки при святкованню осьмих роковин Шевченкової смерті / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 139-147. – С. 139-147. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
18. Герценів «Дзвін» / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 135-138. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
19. Дві мови : книжня і народна / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 12-23. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
20. До Щасного Саламона, прочитавши його «Коломийки і шумки» : допись з України / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 121-124. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
21. Драматичні твори : [збірка] / [уклад. О. М. Савченко]. – Київ : ЕЛІБРЕ, 2008. – 608 с.
Твори П. Куліша: «Колії», «Іродова морока», «Байда, князь Вишневецький».

22. Зазивний лист до української інтелігенції / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 147-162. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
23. Как у нас гибнут горячие люди. Воспоминания о Петре Яковлевиче С*** / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 188-204. – (Твори Куліша. Спогади).
24. Крашанка русинам і полякам на Великдень 1882 року / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 163-182. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
25. Кулиш, П. А. История воссоединения Руси [електронний ресурс]. Т. 1. От начала колонизации опустошенной татарским погромом Киево-Галицкой Руси до начала столетней козацко-шляхетской войны / П. А. Кулиш. – Санкт-Петербург : Общественная польза, 1874. – 1 комп'ютерний диск (374 с.).
26. Кулиш, П. Владимирия, или искра любви. Приключения Недригайла из Недригайлова городка. Посмертные записки моего приятеля : [роман] / Пантелеймон Кулиш // Київська старовина. – 1998. – № 1 ; № 2 ; № 3.

27. Кулиш, П. О. Гадки при святкованню осьмих роковин Шевченкової смерті / П. О. Кулиш // . – Київ : Фенікс, 2009. – № 78. – С. 139-147.
28. Куліш П. До кобзи : вірш / П. Куліш // Урок Української. – 2001. – № 5. – С. 54.
29. Куліш П. Уривок з «Слов'янської оди» : поезія / П. Куліш // Урок Української. – 2001. – № 2. – С. 16.
30. Куліш, П. [Зазивний лист до української інтелігенції] ; [Листи з хутора] / Пантелеймон Куліш ; [за заг. ред. Л. Івшиної ; упоряд. І. Сюдюков, М. Томак, Н. Тисячна]. – Київ : Українська прес-група, 2013. – 55 с. : портр.
31. Куліш, П. «Книга о ділах народу українського ...» : вибрані твори / Пантелеймон Куліш ; [сл. до читача, упорядк. В. Т. Лазарева] ; Нац. НДІ українознавства та всесвітньої історії. – Київ : ННДІУВІ МОНМС, 2012. – 223 с. : іл. – Бібліогр. у підрядк. прим.
32. Куліш, П. А. Крашанка русинам і полякам на Великдень 1882 року / П. А. Куліш. – 2. вид., з дод. посліслів'я. – Львів : [б.в.], 1882. – 40 с.
33. Куліш, П. А. Магомет и Хадиза : поема / П. А. Куліш. – Печатано вві Львові : В друк. К. Будвейсера, 1883. – 46 с.
34. Куліш, П. А. Маруся Богуславка : поема (1620 р.) / П. А. Куліш. – Львів : Вид. ред. «Літературно-наукового Вісника», 1899. – 67 с.

35. Куліш, П. А. Хуторна поезія / П. А. Куліш. – У ві Львові : Накладом авт. : [З друк. Т-ва ім. Шевченка], 1882. – 137, [2] с.
36. Куліш, П. Давнє горе. Степова могила. Оріся / П. Куліш. – Львів : Товариство «Просвіта», 1916. – 16 с. – (Просвітні листки ; ч. 41).
37. Куліш, П. До землячки / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 351.
38. Куліш, П. Досвітки : думи и поеми / П. Куліш. – Петербург : [б.в.], 1862. – 256 с.
39. Куліш, П. Жидотрепаніє... / Пантелеймон Куліш, Микола Костомаров, Іван Франко ; [передм. В. В. Яременко]. – Київ : [МАУП], 2005. – 423 с. : іл. – (Бібліотека українознавства. Вип.3). – Бібліогр. у підрядк. прим. – Текст укр., рос.
40. Куліш, П. Життя Куліша : мемуари. Дівоче серце : оповідання. Чорна рада : роман / П. Куліш ; [передм. Задорожної С. В.]. – Київ : Шанс, 2013. – 270 с. – (Шкільна бібліотека).
41. Куліш, П. Зазивний лист до української інтелігенції. Листи з хутора / [Пантелеймон Куліш ; вступ, заг. ред. Л. Івшина ; упоряд.: І. Сюдюков, М. Томак, Н. Тисячна]. – Київ : Укр. прес-група, 2012. – 55 с. : портр. – (Бібліотека газети «День» «Україна Incognita». Серія «Броньбійна публіцистика»).

42. Куліш, П. Із збірки «Дзвін» : (1893) / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 351-356.
43. Куліш, П. Із збірки «Досвітки» : (1862) / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 347-350.
44. Куліш, П. Із збірки «Позичена кобза» : (1897) / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 356-357.
45. Куліш, П. Листи до М. Д. Білозерського / П. Куліш ; упоряд., вступ. ст. й комент. О. Федорук ; НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Львівське відділення. – Львів ; Нью-Йорк : Вид. М. П. Коць, 1997. – 219 с. – (Літературні пам'ятки. Вип.3).
46. Куліш, П. Листи з хутора / П. Куліш. – Львів : Накладом Укр.-рус. вид. спілки, зареєстрованої спілки з обмеженою порукою у Львові : З друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка під зарядом К. Беднарського, 1906. – IV, 85, [7] с., – (Літературно-наукова бібліотека / відповідає за ред.: В. Гнатюк; ч. 122). – Бібліогр. у підрядк. прим.
47. Куліш, П. Маруся Богуславка : поема з 1620 їх років : з передмовою та поясненнями / П. Куліш. – Львів : Дмитро Хом'як. Спілкове видання, Б. р. – 130 , IV с. – (Бібліотека «Літературних перлин». Ч. 4).
48. Куліш, П. Михайло Чарнишенко : повість / П. Куліш ; вступ. ст. В. Петрова. – Київ : Сяйво, 1928. – 287, [1] с. – (Бібліотека української повісті).

49. Куліш, П. О. Життя Куліша : (уривки) / П. О. Куліш // Спогади про Тараса Шевченка : [збірник]. – Київ : Дніпро, 2010. – С. 132-135.
50. Куліш, П. О. Вибрані твори / П. О. Куліш ; передм. А. Гуляк. – Київ : Сакцент Плюс, 2007. – 352 с.
51. Куліш, П. О. Дзвін : староруські думи й співи / П. О. Куліш. – Женева : Укр. друк., 1893. – 239, IV с.
52. Куліш, П. О. Історичне оповідання / П. О. Куліш // Спогади про Тараса Шевченка : [збірник]. – Київ : Дніпро, 2010. – С. 136-154.
53. Куліш, П. О. Листи до М.Д. Білозерського / Пантелеймон Куліш ; упоряд., вступ. ст. й комент. О. Федорука ; Львівське відділення інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. - Львів ; Нью-Йорк : Видавництво М. П. Коць, 1997. - 219 с.
54. Куліш, П. О. Маруся Богуславка : поема / П. О. Куліш. – Київ : Центр учбової літератури, 2018. – 246 с. : портр.
55. Куліш, П. О. Оповідання / П. О. Куліш. – Київ ; Ляйпціг : Видавництво РАТАИ, 1922. – 116 с.
56. Куліш, П. О. Позичена кобза : переспіви чужомовних співів / Переспівував Куліш П. О. – Печатано в Женеві : В укр. друк., 1897. – 117, [3] с.
57. Куліш, П. О. Про злодія у селі Гаківниці : оповідання / П. О. Куліш. – Київ : [б. в.], 1901. – 23 с.
58. Куліш, П. О. Твори / П. О. Куліш ; ред. О. Дорошкевич. – Харків : Література і мистецтво, 1931. – (Бібліотека українських класиків).
59. Куліш, П. О. Циган : уривок із казки / П. О. Куліш. – СПб. : [б.в.], 1862. – 7 с. – (Сільська бібліотека).

60. Куліш, П. Оповідання / П. Куліш. – Jersey City, New Jersey : Свобода, 1917. – 32 с.
61. Куліш, П. Оріся / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 262-268.
62. Куліш, П. Оріся : оповідання / П. Куліш. – Фельдкірх ; Форарльберг : Заграва, 1947. – 16 с. – (Популярна бібліотека ; кн. ч. 8).
63. Куліш, П. Оріся. Дівоче серце. Січові гості : оповідання / П. Куліш. – Київ ; Лейпціг : Українська накладня, [б.р.]. – 70 с. – (Загальна бібліотека).
64. Куліш, П. Переднє слово до громади : погляд на українську словесність / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 357-362.
65. Куліш, П. Повість про український народ / П. Куліш ; пер. з рос. Я. Прихода ; упоряд. і вступ. ст. В. Івашків ; Львівський національний університет ім. Івана Франка. Філологічний факультет. Кафедра української фольклористики ім. Філарета Колесси. – Львів : Літопис, 2006. – 228 с.
66. Куліш, П. Повість про український народ / Пантелеймон Куліш ; [пер. з рос. Я. Приходи]. – [Тернопіль] : [Тернограф], [2016]. – 384 с. : портр.
67. Куліш, П. Повість про український народ / Пантелеймон Куліш ; [упоряд. та авт. вступ. ст. В. Івашків ; пер. з рос. Я. Приходи]. – Тернопіль : Терно-граф, 2016. – 226 с. : іл.

68. Куліш, П. Повість про Український народ ; Моє життя (Жизнь Куліша) ; Хутірська філософія і віддалена од світу поезія / Пантелеймон Куліш ; [упоряд., передм., приміт., О. Шокало]. – Київ : Український Світ, 2005. – 384 с. : іл.
69. Куліш, П. Поезії / П. Куліш ; вибір, ред. і ст. М. Зерова. – Київ : Книгоспілка, [19--]. – LXIII, [1], 125, [1], XIII, [4] с. : портр. – (Літературна бібліотека). – Бібліогр. у підрядк. прим.
70. Куліш, П. Січові гості : оповідання / Пантелеймон Куліш ; [шеф-ред. Ю. Іщенко]. – Київ : Літопис-XX, 2009. – 15, [2] с., включ. обкл. : іл. – (Бібліотека журналу «Дивосвіт- казки, легенди, міфи»; № 1, 2009).
71. Куліш, П. Слово над гробом Шевченка / Пантелеймон Куліш // Українська література XIX століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 362-363.
72. Куліш, П. Твори Пантелеймона Куліша / Пантелеймон Куліш. – Львів : Просвіта, 1908. – (Руська письменність).
73. Куліш, П. Чтение о русской словесности / П. Куліш // Історико-педагогічний альманах / Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. – Умань : [б. в.], 2008. – Вип. 1. – С. 79-83.
74. Куліш, П. Щиглик : [байка] / Пантелеймон Куліш : (1819-1897) ; підготував Валентин Шульга // Літературна Україна. – 2018. – 1 листопада (№ 40). – С. 16 : портр.

75. Нарис історії словесності русько-української : погляд на занедбання народньої мови / [П. Куліш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 125-134. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
76. Науково-педагогічна спадщина Пантелеймона Куліша : вибрані твори. – Умань : Софія, 2008. – 207 с.
77. Об игре г. Артемовского в малороссийской опере «Москаль-чаривный» / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 8-12. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
78. Обзор украинской словесности. Котляревский / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 32-60. // Хроніка 2000. – 2009. – № 78. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
79. Ответ московскому «Дню» на помещенную им в № 23 статейку г. Соковенко «О степени самостоятельности малорусской литературы» / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 97-101. – С. 97-101. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).

80. Твори Пантелеймона Куліша / Інститут Тараса Шевченка ; за ред. Ол. Дорошкевича. – Харків ; Київ : Держвидав України, 1930. – (Бібліотека українських класиків).
81. Українофилам / [П. Кулиш] // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 102-120. – (Твори Куліша. Літературознавство, театрознавство, публіцистика).
82. Українка, Л. Бояриня : [драматична поема, поезії] / Леся Українка. Інші твори класиків української літератури / [П. Куліш, О. Довженко, В. Барка]. – Київ : Сакцент Плюс, 2008. – 766 с.
83. Українська байка / [Твори Г. Сковороди, П. Куліша та ін.]. – Харків : Фоліо, 2014. – 333 с.– (Шкільна б-ка української та світової літератури).
84. Шедеври української любовної лірики : [лірика П. Куліша] / худож.-оформ. Л. Д. Киркач-Осипова. – Харків : Фоліо, 2006. – 314 с.

«Чорна рада. Хроніка 1663 року»

85. Куліш, П. Чорна рада : роман / Пантелеймон Куліш. – Київ : Знання, [2018]. – 208 с.
86. Куліш, П. О. Чорна рада : [для серед. та ст. шк. віку] / П. О. Куліш. – Київ : Школа, 2008. – 352 с. – (Шкільна хрестоматія).
87. Куліш, П. О. Чорна рада : [історичний роман] / Пантелеймон Куліш. – Донецьк : БАО, 2013. – 223 с.

88. Куліш, П. О. Чорна рада : [роман] / П. О. Куліш : [передм. Л. Яхно]. – Київ : Київська правда, 2003. – 182, [1] с. : іл., портр.
89. Куліш, П. О. Чорна рада : хроніка 1663 року / П. О. Куліш ; ст., ред. і прим. О. Гермайзе. – 4-те вид. – Київ : Книгоспілка, 1929. – XXXVI, 248, XX с., 1 л. портр. – (Літературна бібліотека).
90. Куліш, П. О. Чорна рада : хроніка 1663 року : оповідання / П. О. Куліш ; післям. Л. Г. Бикової. – Харків : Основа при ХДУ, 1990. – 271, [1] с.
91. Куліш, П. О. Чорна рада : хроніка 1663 року : роман / Пантелеймон Куліш. – Київ : Молодь, 1991. – 168 с. : іл.
92. Куліш, П. О. Чорна рада. Михайло Чарнишенко / П. О. Куліш ; упоряд., передм. А. Яцько. – Київ : Персонал, 2008. – 452 с.: іл. – (Бібліотека української героїки. Вип. 1).
93. Куліш, П. О. Чорна рада. Хроніка 1663 року ; Оповідання / П. О. Куліш. – Київ : ТАСТ-М ; Харків : Євроекспрес, 2000. – 384 с. – (Історія України в романах).
94. Куліш, П. Чорна рада (хроніка 1668 року) : [роман] / П. Куліш. – Полтава : Вид. Полтав. Спілки Спожив. Т-в, 1918 (Друк. Спілки Спожив. Т-в). – 269 с.
95. Куліш, П. Чорна рада / П. Куліш. – Київ : Бібліотека українця, 2000. – 239 с. – (Бібліотека українця).
96. Куліш, П. Чорна рада / Пантелеймон Куліш. – Київ : Кристал Бук, 2015. – 223 с. – (Видатні українські твори – Історія України у літературних творах. Історія в романах та повістях).

97. Куліш, П. Чорна рада / Пантелеймон Куліш. – Київ : Шанс, 2008. – 397, [1] с.
98. Куліш, П. Чорна Рада : (хроніка 1663 р.) / П. Куліш. – Коломия : Накладом О. Кузьми : Друк. А. Кисілевського, 1922. – 240, [4] с.
99. Куліш, П. Чорна рада : [історичний роман] / Пантелеймон Куліш ; [передм., підгот. комент., прим. та навч.-метод. матеріалів І. Андрусяка]. – Київ : Школа, 2008. – 176 с.
100. Куліш, П. Чорна рада : [роман] / Пантелеймон Куліш. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. – 397, [1] с. – (Перлини української класики).
101. Куліш, П. Чорна рада : [хроніка 1663 року] ; Михайло Чарнишенко : [історичні романи] / Пантелеймон Куліш ; [упоряд. та передм. А. Яцько]. – Київ : Персонал, 2008. – 450 с. : іл.
102. Куліш, П. Чорна рада : історичний роман / Пантелеймон Куліш. – Київ : Велес, 2013. – 174, [2] с.
103. Куліш, П. Чорна рада : роман / Пантелеймон Куліш. – Київ : Знання, 2018. – 206 с. : іл. – (Скарби : молодіжна серія; № 3).
104. Куліш, П. Чорна рада : роман : для старшого шкільного віку / Пантелеймон Куліш ; [передм., комент. та прим. І. Андрусяка]. – Київ : Національний книжковий проект, 2011. – 351 с.
105. Куліш, П. Чорна рада : роман, оповідання, вірші / Пантелеймон Куліш ; [післямов. та комент. О. І. Даниліної]. – Харків : Фоліо, 2017. – 311 с. – (Шкільна бібліотека української та світової літератури).

106. Куліш, П. Чорна рада : роман, поема / Пантелеймон Куліш. – Харків : Клуб сімейного. дозвілля, 2018. – 397, [1] с. – (Перлини української класики).
107. Куліш, П. Чорна рада : хроніка 1661 року / Пантелеймон Куліш. Мотря : драма / Богдан Лепкий ; передм. О. М. Савченко. – Київ : ШАНС, 2008. – 400 с.
108. Куліш, П. Чорна рада : хроніка 1663 року : роман / Пантелеймон Куліш ; [передм. М. В. Стріхи]. – Київ : Котигорошко, 1993. – 160 с.
109. Куліш, П. Чорна рада : хроніка 1663 року : роман, вірші / Пантелеймон Куліш. – Харків : Аргумент Принт, 2012. – 159 с. – (Українська класична література).
110. Куліш, П. Чорна рада : хроніка 1663 року та оповідання : для старшого шкільного віку / Пантелеймон Куліш ; худож. М. Богданець. – Київ : Веселка, 1990. – 256 с. : іл.
111. Куліш, П. Чорна Рада : хроніки 1663 року : (Скорочено) / Пантелеймон Куліш // Українська література ХІХ століття : хрестоматія : навчальний посібник для вузів. – Київ : Либідь, 2006. – С. 269-346.
112. Куліш, П. Чорна рада ; Михайло Чорнишенко : [іст. романи] / Пантелеймон Куліш ; [упорядкув. та передм. А. Яцько]. – Київ : Персонал, 2008. – 450 с. : іл. – (Бібліотека української героїки ; вип. 1).
113. Куліш, П. Чорна Рада, хроніка 1663 року / написав П. Куліш. – Санкт-Петербург : В тип. А. Якобсона, 1857. – 428, [5] с.

Переклади

114. Біблія Сьвяте письмо Старого і Нового Завіту : мовою русько-українською передне слово, редакція В. Козирського, В. Шендеровського ; пер. П. О. Куліша, І. С. Левицького і І. Пулюя. – Київ : Рада, 2000. – 249 с.
115. Біблія. Святе письмо Нового Завіту / [пер. П. Куліша, І. Пулюя ; іл. Гюстава Доре]. – Харків : Фоліо, 2010. – 396, [1] с. : іл. – (Ексклюзивна бібліотека «Фоліо»).
116. Куліш, П. О. Позичена кобза : переспіви чужомовних співів / переспівував же их Куліш Олелькович Панько. – Печатано в Женеві : в українській друкарні [Ч. 1] : Виступцем первим ис Кобзою. – 1897. – 117, [2] с.
В книзі переклади поетичних творів Г. Гейне, Ф. Шіллера, Й.-В. Гете, Д. Байрона та 2 вірші П. О. Куліша.
117. Новий Завіт – Псалми. – Притчі Соломона. – Симфонія / пер. П. О. Куліш ; ред. В. Боєчко. – 4.вид. – Львів : [б.в.], 1998. – 600 с.
118. Святе письмо Старого і Нового завіту / [пер. П. О. Куліша, І. С. Левицького і Пулюя]. – Київ : Простір, 2010. – 825, 249, [8] с. : іл. – На тит. арк. у вих. даних: У Відні: Вид. Британ. і Загран. біблійн. т-ва, 1903. – Текст рус.-укр.
119. Святе письмо Старого і Нового Завіту / [пер. П. О. Куліша, І. С. Левицького і Пулюя ; 3 благословення Патріарха Київ. і всієї Руси-України Філарета та ін.]. – Київ : Простір, 2007. – 825, 249, [9] с.
120. Святе письмо Старого і Нового Завіту / [пер.: П. О. Куліш та ін. ; 3 благословення Патріарха Київ. і всієї Руси-України Філарета та ін.]. – Репринт. вид. – [Київ : Рада, 2000]. – 249, [8] с.

121. Св'яте Письмо Старого і Нового Завіту : мовою русько-українською / пер. П. Куліш [та ін.]. – Берлін : Британське і заграничне біблійне товариство, 1908. – 249 с.
122. Св'яте Письмо Старого і Нового Завіту : мовою русько-українською / пер. П. О. Куліш [та ін.]. – Київ : Українське Біблійне товариство, 2003. – 860, 256 с.
123. Св'яте Письмо Старого і Нового Завіту : мовою русько-українською / пер. П. О. Куліш [та ін.] ; переднє сл. В. Козирський, В. Шендоровський. – Перевид. 1903р. – Київ : Простір, 2007. – 1083 с.
124. Шекспір, В. Шекспірові твори. Т. 1. Отелло. Троїл та Крессида. Комедія помилок / В. Шекспір ; пер. з англ. П. А. Куліш. – Львів : [б.в.], 1882. – 418 с.
125. Шекспір, У. Антоній і Клеопатра / Уїлліям Шекспір ; пер. П. А. Куліша ; з передм. і поясненнями І. Франка. – У Львові : З друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1901. – 180, XIV с.
126. Шекспір, У. Гамлет принц Данський / Уїлліям Шекспір ; пер. П. А. Куліш ; передм., пояснення І. Я. Франко. – Львів : Українсько-руська видавнича спілка, 1899. – 171 с.
127. Шекспір, У. Міра за міру / Уїлліям Шекспір ; пер. П. А. Куліш ; пояснив І. Франко. – Львів : Українсько-руська видавнича спілка, 1902. – 127 с.
128. Шекспір, У. Приборкана гоструха : комедія в 5 діях з передогою / У. Шекспір ; пер. П. А. Куліш ; передмов. і пояснення І. Я. Франко. – Львів : Накладом Українсько-руської видавничої спілки, 1900. – XV, 117 с.

Дослідження життя і творчості П. Куліша

Біографічні матеріали, спогади

129. Вовкун, С. В. Внесок П. О. Куліша у діяльність Кирило-Мефодіївського товариства / С. В. Вовкун // Культура і Сучасність= Culture and Contemporaneity : альманах № 1, 2014. – Київ : Міленіум, 2014. – С. 167-171.
130. Дмитрієнко, М. Ф. З генеалогії Пантелеймона Куліша / М. Ф. Дмитрієнко // Українське слово. – 1996. – 18 січ. – С. 13.
131. Жемчужников, Л. Мои воспоминания из прошлого : (уривки) / Лев Жемчужников // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 261-278. – (Спогади про Куліша).
132. Качкан, В. З великої всеукраїнської трійці // Хай святиться ім'я твоє : українознавство та пресологія (XIX-перша половина XX ст.) / В. Качкан. – Львів : Фенікс, 1998. – Кн. 3. – С. 7-29.
Пантелеймон Куліш у взаєминах з галичанами та в оцінці Івана Франка, Михайла й Олександра Грушевського.
133. Кононенко, М. Пантелеймон Куліш / Мусій Кононенко // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 291-292. – (Спогади про Куліша).
134. Кореневич, Л. Музи натхнення : [Інтимне життя українських класиків] / Л. Кореневич // Київ. – 2004. – № 3. – С. 154-161.

135. Кравченко, О. Пантелеймон Куліш та Михайло Грабовський : до історії взаємин / Оксана Кравченко // Пам'ять століть. – 2006. – № 5. – С. 154-159.
136. Куліш Пантелеймон Олександрович (1819-1897) : письменник, перекладач, історик, етнограф, педагог, видавець // «Згадайте, братія моя...» : Київ Тараса Шевченка / Т. Чуйко [та ін.] ; [перед. слово Д. Стуса]. – Київ : Либідь, 2015. – С. 21-25 : іл.; портр.
Життєвий шлях П. О. Куліша та його відносини з Тарасом Шевченком.
137. Нахлік, Є. К. Пантелеймон Куліш : у 2 т. / Є. К. Нахлік [НАН України та ін.]. – Київ : Укр. письм., 2007.
Т. 1 : Життя Пантелеймона Куліша : наукова біографія. – 462, [1] с., [17] арк. фотоіл. – Бібліогр. у підрядк. прим.
Т. 2 : Світогляд і творчість Пантелеймона Куліша – 461, [1] с., [17] арк. фотоіл. – Показч.: с. 402-462. – Бібліогр. у підрядк. прим.
138. Нахлік, Є. Пантелеймон Куліш між Параскою Глібовою і Горпиною Ніколаєвою : біогр.-культурол. дослідж. : з дод. невідомого листування / Євген Нахлік, Оксана Нахлік ; НАН України, Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Львів : б. в., 2009 – 318, [1] с. : іл. – (Серія «Літературознавчі студії». Вип. 13). – Показч. осіб: с. 311-319. – Бібліогр. у підрядк. прим.
139. Нахлік, Є. Подружнє життя і позашлюбні романи Пантелеймона Куліша / Євген Нахлік. – Київ : Український письменник, 2006. – 351 с. : іл., портр.

140. Нечуй-Левицький, І. [Спогади] / Іван Нечуй-Левицький // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 278-284.
141. Онищенко, Н. Горобець і горлиця : пошук ідеалу повертає нас в любовний трикутник відомих особистостей ХІХ століття / Н. Онищенко // Слово Просвіти. – 2010. – № 28. – С. 12-13.
По сторінках книги Є. Нахліка та О. Нахлік «Пантелеймон Куліш між Параскою Глібовою і Горпиною Ніколаєвою».
142. Петров, В. Пантелеймон Куліш у п'ятдесяті роки: життя, ідеологія, творчість. Т. І / Віктор Петров. – Київ : з друк. Всеукр. Акад. наук, 1929. – 571, /І/ с.
143. Петровський, В. В. Історія України. Заборонені кохання : особистості, долі, почуття / В. В. Петровський, В. І. Семененко. – [Харків] : Школа, 2010. – 431 с., [16] арк. іл., портр.
Автори на підставі архівних матеріалів, листів, спогадів, щоденників відкривають деякі романтичні сторінки з життя особистостей, враховуючи їх слід в історії України.
144. Побірченко, Н. Життя і постать Пантелеймона Куліша у листуванні, спогадах сучасників та шанувальників [в 3 т.]. / Наталія Побірченко. – [Умань] : Жовтий О. О. Т. 1 : 2010]. – 388 с.
Т. 2 : [2010]. – 391 с.
Т. 3 : [2010]. – 387 с.
145. Побірченко, Н. Михайло Максимович і Пантелеймон Куліш : до історії взаємин / Наталія Побірченко, Оксана Кравченко. – Умань : Софія, 2007. – 166 с.

146. Пулюй – Куліш. Подвижники Нації / за. заг. ред. В. Шендеровського. – Київ : Рада, 1997. – 287 с. : іл., портр.
147. Семененко, В. Неизвестная любовь известных украинцев / В. Семененко. – [Харьков] : Аргумент принт : [Школа], [2010]. – 159 с. : ил., портр. – (Исторический архив. Маленькие тайны великой истории).
В пучине любви (П. Кулиш).
148. Сиротенко, В. Мій бентежний прапрадід / В. Сиротенко // Київ. – 2005. – № 10. – С. 135-140.
Автор розповідає про свого прадіда по материній лінії – Пантелеймона Куліша.
149. Сиротенко, В. Пантелеймон Куліш – мій бентежний прапрадід / В. Сиротенко // Україна. – 2004. – № 7-8. – С. 65-69 : іл.
150. Слинько, А. Воспоминания детства о дяде П. А. Кулише / Александра Слинько, Анна Половина // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 293-298. // Хроніка 2000. – 2009. – № 78. – (Спогади про Куліша)
151. Стороженко, Н. Мое знакомство с П. А. Кулишем / Николай Стороженко // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 285-290. – Спогади про Куліша).

152. Тимофєєва, К. Михайло Лермонтов та Пантелеймон Куліш крізь призму епістолярію / К. Тимофєєва // Київська старовина. – 2012. – № 2. – С. 134-140. – Бібліогр. в кінці ст.
У статті за допомогою листування М. Лермонтова та П. Куліша зроблено спробу відтворити творче й життєве середовище обох митців, доторкнутися до особливостей їхнього світосприйняття.
153. Ткаченко, Ів. П. О. Куліш : критико-біографічний нарис / Ів. Ткаченко. – Харків : Книгоспілка, 1927. – 71, [1] с. : портр. – (Критика й теорія літератури). – Бібліогр.: с. 69–71 та у підрядк. прим.
154. У дорозі до Пантелеймона Куліша : [розповідь про життєвий і творчий шлях] / [Л. Оленівська]. – Київ : Деміур : Рідна школа, 1999. – 25 с. : іл., портр.
155. Федорук, О. Куліш та його оточення : робочий зошит / Олесь Федорук ; Інститут енциклопедичних досліджень. НАН України. – Київ : [б. в.], 2007. – 74 с.
156. Хворостяний, І. Досвітки й сутінки життєвого шляху Пантелеймона Куліша / Ігор Хворостяний // Дніпро. – 2009. – № 8. – С. 162-163.
157. Чалый, М. Юные годы П. А. Кулиша / М. Чалый // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 252-560. – (Спогади про Куліша).

Література про творчість П. Куліша

158. Адамська І. Польські витoki твору Пантелеймона Куліша «Чорна рада. Хроніка 1663 року» / І. Адамська // Тараса Шевченка / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – С. 5-7. – (Історія ; вип. 3 (116)).
У статті досліджено вплив польської літератури та джерел на формування історичних поглядів П. Куліша під час підготовки до написання роману «Чорна рада. Хроніка 1663 року».
159. Артюх, В. Історіософія Пантелеймона Куліша від романтизму до позитивізму / В`ячеслав Артюх // Сумська старовина. – 2012. – № 36/37. – С. 117-126.
160. Бойко, М. П. П. Куліш : осмислення творчого спадку / М. П. Бойко ; Дніпродзержин. держ. техн. ун-т. – Дніпродзержинськ, 1997. – 47 с., включ. обкл. – Бібліогр.: с. 44-47.
161. Бойко-Блохин, Ю. Великий клясик української літератури П. О. Куліш : [Дослідження творчості] / Ю. Бойко-Блохин. – Мюнхен ; Чернівці : Наук. Т-во ім. Шевченка. Осередок у Мюнхені, 1997. – 50 с. : портр. – Бібліогр.: с. 49-50.
162. Вертій, О. Народні джерела концепції національного характеру в творчості Пантелеймона Куліша / О. Вертій / Дивослово : науково-методичний журнал. – 1995. – № 2. – С. 42-46.
163. Вібе, Г. Д. Куліш як гоголезнавець / Г. Д. Вібе. – Вінніпег, 1972. – 24 с. – (Інститут слов'янознавства Української Вільної Академії Наук. Праці. Ч.73).

164. Гармата А. Авторська інтерпретація історичних образів у романі П. Куліша «Чорна рада» / А. Гармата // Літературний процес : методологія, імена, тенденції : збірник наук. праць (філологічні науки) / Київський університет ім. Б. Грінченка. – Київ, 2012. – № 1. – С. 59-63.
165. Голота Т. С. Творчий досвід Пантелеймона Куліша як перекладача Байрона / Т. С. Голота // Літературознавчі студії : збірник наукових праць / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Інститут філології ; відп. ред. Г. Ф. Семенюк ; редкол. : Н. М. Гаєвська, О. А. Баканідзе, Ж. В. Некрашевич-Коротка [та ін.]. – Київ, 2015. – Вип. 46. – С. 100-107.
166. Гончаренко, І. Українська національна педагогіка в її історичному розвитку / Іван Гончаренко // Хроніка 2000. – 2007. – № 71. – С. 734-858.
167. Гончарук, П. Пантелеймон Куліш про історичну роль Богдана Хмельницького та Переяславської ради 1954 р. / Петро Гончарук // Київська старовина. – 2007. – № 1. – С. 3-34.
168. Гурдуз, А. «Чорна рада» П. Куліша : роман як знакова система / А. Гурдуз // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 7. – С. 10-11.
169. Даренська, В. Куліш як фундатор українського екзистенціалізму : філософія літератури / В. Даренська // Філософська думка. – 2010. – № 4. – С. 103-114. – Бібліогр. в кінці ст.

170. Девдюк І. Байронічні мотиви й образи у творчості Пантелеймона Куліша / І. Девдюк // Волинь філологічна : текст і контекст : [зб. наук. праць] / Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Інститут філології та журналістики. – Луцьк, 2011. – Вип. 11 : Імагологічна проблематика польської, білоруської, російської та української літератур і європейський контекст. – С. 51-59.
171. Дзира, І. Пантелеймон Куліш і козацьке літописання // Неопалима купина. – 1995. – № 3-4. – С. 117-130.
172. Донцов, Д. Два антагоністи : (П. Куліш і Т. Шевченко) / Дмитро Донцов // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2006. – № 4. – С. 54-59.
173. Желєзна, Ю. Козацтво як державотворчий символ : (у романі Пантелеймона Куліша «Чорна рада») / Ю. Желєзна // Українська мова та література. – 2008. – № 1-2. – С. 16-18. – Бібліогр.: 9 назв.
174. Жукалюк, М. Коротка історія перекладів Біблії українською мовою / Микола Жукалюк, Дмитро Степовик. – Київ : Українське Біблійне Товариство, 2003. – 112 с. : іл.
175. Івашків, В. Український фольклор у записах і дослідженнях Куліша (1840-ві роки) / Василь Івашків // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 329-369. – (Дослідження).
176. Камінчук, О. Поезія Пантелеймона Куліша 80-90-х років ХІХ ст. : художня традиція і нові естетичні тенденції доби / О. Камінчук // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2010. – № 1. – С. 51-54.

177. Кейда, Ф. Тема гайдамаччини у творчості Пантелеймона Куліша / Ф. Кейда // Література. Фольклор. Проблеми поетики : збірник наукових праць / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2001. – Вип. 11. – С 24-33. – Бібліогр. : С. 33.
178. Кирилюк, Є. П. Пантелеймон Куліш / Є. П. Кирилюк. – Харків ; Київ : Держвидав України, 1929. – 93 с.: фото. – (Популярні нариси про українських письменників).
179. Ковальчук, О. Історіософські пошуки П. Куліша : особливості моделювання історії / Оксана Ковальчук // Київська старовина. – 1999. – № 6. – С. 116-123.
180. Ковпик, С. І. Духовно-виховний потенціал казок та оповідань для дітей П. Куліша / С. І. Ковпик // Освіта Донбасу : науково-методичний журнал – 2006. – № 6. – С. 43-46. – Бібліогр.: 7 назв .
181. Коцур А. Творча спадщина та суспільно-політична діяльність Пантелеймона Куліша у контексті українського національного відродження / Анатолій Коцур, Андрій Кузьменко // У творчих пошуках і світлих задумах / Державний ВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університетт ім. Григорія Сковороди» ; [упоряд. : В. П. Коцур, Н. І. Коцур]. – Корсунь-Шевченківський : В. М. Гавришенко, 2013. – С. 297-304.
182. Кравченко, О. Пантелеймон Куліш. Життя, віддане просвітництву / Оксана Кравченко. – Умань : Софія, 2009. – 340 с. – Бібліогр. : с. 322-336. – Імен. покажч. : с. 337-340.

183. Крижанівська, Т. Пантелеймон Куліш – першорядна зірка української культури : письменник, видавець, редактор : з архіву Книжкової палати України / Т. Крижанівська // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 8. – С. 37-39. – Бібліогр. в кінці ст.
184. Кучеренко, О. П. О. Куліш – творець українського правопису / О. Кучеренко // Педагогічний пошук : науково-методичний вісник – 2007. – № 1. – С. 42-44. – Бібліогр.: 7 назв
185. Лазарева В. Тема України в ранніх художніх творах Пантелеймона Куліша / В. Лазарева // Визвольний шлях : суспільно-політичний науковий і літературний місячник / Укр.Інформ. Служба ; Національний університет «Києво-Могилянська Академія». – Київ, 2007. – Кн. 12. – С. 25-32.
186. Лебідь-Гребенюк, Є. Жанр щоденника у творчості П. Куліша і Т. Шевченка / Євгенія Лебідь-Гребенюк // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – Київ, 2017. – № 3 – С. 16-25.
187. Левицький, О. «Українофилам» : (невідомий твір П. Куліша) / Орест Левицький // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 299-305. – (Дослідження).
188. Лотоцький, О. П. О. Куліш та М. П. Драгоманов у їх листуванні / Олександр Лотоцький // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 231-250. – (Твори Куліша. Листи).

189. Мариненко, Ю. І. Аксіологічні аспекти авторецепції П. Куліша / Ю. І. Мариненко // Літературознавчі студії : збірник наукових праць / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2010. – Вип. 26. – С. 370-376.
190. Матвіяс, І. Г. Діалектна основа мови в творах Пантелеймона Куліша / І. Г. Матвіяс // Українська мова. – 2008. – № 1. – С. 95-99. – Бібліогр. в кінці ст.
191. Мацько, Л. Пантелеймон Куліш в історії української літературної мови / Л. Мацько // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2000. – № 8. – С. 21-25.
192. Нахлік, Є. Антична спадщина у творчості П. Куліша / Є. Нахлік // Київська старовина. – 2001. – № 2. – С. 48-62.
193. Нахлік, Є. Роман «Владимирия» в контексті історіософських шукань П. Куліша / Євген Нахлік // Київська старовина. – 1998. – № 3. – С. 87-133.
194. Охріменко, П. П. Тарас Шевченко і Пантелеймон Куліш / П. П. Охріменко ; відпов. за вип. О. П. Нелін ; Сумська обласна організація товариства книголюбів. – Суми : Б.в., 1994. – 27 с.
195. Охріменко, П. Шевченко і Куліш очима «несамовитого Віссаріона» / П. Охріменко // Березіль. – 1994. – № 3-6. – С. 182-186.
196. П'ятаченко, С. В. Елементи регіональної етнокультури в ранній романтичній прозі Пантелеймона Куліша / С. В. П'ятаченко // Народна творчість та етнологія. – 2012. – № 1. – С. 38-42. – Бібліогр. в кінці ст.

197. Панченко В. Олександрівська «лабораторія» Пантелеймона Куліша : епізоди двох літ у житті письменника (1843-1844) / В. Панченко // Літературна Україна. – 1995. – 3 серп. – С. 6.
198. Пінчук, Ю. З історії творчих взаємин П. О. Куліша та М. І. Костомарова / Ю. Пінчук // Історичний журнал : наукове громадсько-політичне видання. – Київ, 2009. – № 6. – С. 95-99.
199. Радько П. Трагічні традиції українського державотворення в контексті роману П. Куліша «Чорна рада» / П. Радько // Рідний край : альманах Полтавського державного педагогічного університету / Полтавський державний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка. – Полтава, 2009. – № 1 – С. 121-125.
200. Родик, К. Куліш між наукою і белетристикою / К. Родик // Україна молода. – 2010. – № 20. – С. 12.
201. Скринник, М. Пантелеймон Куліш як речник консервативної духовної традиції в Україні // Сучасність. – 2001. – № 5. – С. 87-98.
202. Сошніков А. О. Метаморфози «хуторянської філософії» П. Куліша / А. О. Сошніков // Грані : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах / Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ, 2012. – № 4. – С. 43-47.
203. Стус, Д. Світлотіні : Пантелеймон Куліш / Дмитро Стус // Пенсія. – 2007. – № 2. – С. 32-33 : іл., портр.
204. Терлецький, В. В. Розіллюсь по ріднім краю : П. Куліш у взаєминах із земляками / В. В. Терлецький – Суми : Мрія-1, 2006. – 233 с. : іл. – Бібліогр. у прим. : с. 219-232.

205. Терлецький, В. Пантелеймон Куліш – біограф Гоголя / Віктор Терлецький. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2008. – 114, [1] с. – Бібліогр. у кінці глав.
206. Томашівський, С. Куліш і українська національна ідея / С. Томашівський // Українська культура. – 2005. – № 11-12. – С. 32-33.
207. Федорук, О. Куліш і Забіла : до історії особистих взаємин та літературних взаємооцінок / Олесь Федорук // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 411-430. – (Дослідження).
208. Федорук, О. Маловідомий протимосковський твір Пантелеймона Куліша // Визвольний шлях : суспільно-політичний науковий і літературний журнал. – 2001. – № 1. – С. 94-101.
Йдеться про драматичний твір, містерію «Іродова морока».
209. Чопик, Р. Панько Проклятий : (екзистенційна драма П. Куліша) / Р. Чопик // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – 2010. – № 11. – С. 3-15.
Автор статті прагне з'ясувати головну причину метаморфози пізнього П. Куліша.
210. Шупик В. Творча манера П. Куліша / В. Шупик // Літературознавчі студії : збірник наукових праць. – Київ, 2007. – Вип. 19, ч. 2. – С. 264-267.
211. Шупик, В. Міфологеми Пантелеймона Куліша / Валентина Шупик // Київська старовина. – 2006. – № 5. – С. 84-91. – Бібліогр.: 5 назв.
212. Шупик, В. Слов'янська ода Пантелеймона Куліша / В. Шупик // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – 2010. – № 9. – С. 78-85. – Бібліогр. в кінці ст.

213. Шупик, В. Творчість Пантелеймона Куліша в оцінці дослідників / Валентина Шупик // Київська старовина. – 2006. – № 6. – С. 167-173. – Бібліогр.: с. 173.
214. Янковська, Ж. Сильові та стилістично-естетичні аспекти фольклоризму роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада» / Жанна Янковська // Київська старовина – 2012. – № 3. – С. 109-117.
215. Ярошевич І. А. Авторська версія образу запорізького козака в романі П. Куліша «Чорна рада» / І. А. Ярошевич // Вісник Запорізького національного університету / Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2014. – С. 207-210. – (Філологічні науки ; № 3 (за 2013 р.)).
216. Ясь, О. Історичне письмо Куліша у світлі його інтелектуальних трансформацій / Олексій Ясь // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 459-528. – (Дослідження).
217. Яценко, Н. Історизми в романі П. Куліша «Чорна рада» / Ніна Яценко // Дивослово : науково-методичний журнал. – 1998. – № 6. – С. 15-17.
218. Яцюк, В. Шевченко і Куліш : художницькі діалоги / Володимир Яцюк // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 370-410. – (Дослідження).

Навчальні посібники

219. Бунчук, Б. І. Еволюція віршування Пантелеймона Куліша : навч. посіб / Б. І. Бунчук / Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2002. – 58, [1] с. : табл. – Бібліогр.: с. 56-58.
220. Вертій, О. І. Пантелеймон Куліш і народна творчість : [ст. та дослідж.] / О. І. Вертій ; [ред. Я. Гринчишин]. – Тернопіль : Підручники і посібники, 1998. – 119, [1] с. – Бібліогр. в підряд. приміт.
У збірнику з'ясовуються народні джерела національної самобутності творчої спадщини П. Куліша. Значна увага приділяється концепції національного буття, проблемам психологізму, українського характеру, стилю письменника.
221. Гурдуз, А. І. «Чорна рада» П. Куліша : роман як знакова система / А. І. Гурдуз // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2008. – № 1. – С. 15.
222. Жулинський, М. Слово і доля : навчальний посібник / Микола Жулинський. – Київ : А.С.К., 2006. – 640 с. : іл., портр
223. Кравченко, О. О. Погляди П. Куліша на виховання морально гармонійної особистості / О. О. Кравченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України, АПН України, Інститут проблем виховання. – Київ : [б. в.], 2008. – Вип. 12, Кн. 2. – С. 428-435. – Бібліогр.: с. 434-435.

224. Побірченко, Н. С. Куліш Пантелеймон Олександрович (1819-1897) : письменник, педагог, історик, етнограф, літературний критик, публіцист, громадський діяч / Н. С. Побірченко // Українська педагогіка в персоналіях : навчальний посібник для ВНЗ : у 2 кн. Кн. 1. Х-ХІХ століття. – Київ : Либідь, 2005. – С. 334-345.
225. Ткачук, М. Романтичний світ творів Пантелеймона Куліша : навчальний посібник для студентів та учнів / Микола Ткачук. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 50, [1] с. : іл. – Бібліогр.: с. 50.
226. Янкович, О. В. Матеріали до факультативу «Романтизм у контексті світового літературного процесу» : (світова та українська література) : відгомін байронівських образів в українській літературі : Т. Шевченко, П. Куліш, харківська школа романтиків, І. Франко, В. Сосюра : заняття № 5/ О. В. Янкович, І. Д. Ханчук // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2012. – № 2. – С. 17-21.
227. Янковська, Ж. Фольклористична діяльність Пантелеймона Куліша : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Жанна Янковська ; Національний університет «Острозька академія». – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. – 167 с. – Бібліогр.: с. 149-165.

Науково-дослідницька робота

228. Бетко, І. Філософська поезія Куліша / Ірина Бетко // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 11-12. – С. 110-120.

229. Боронь, О. Чарлз Діккенс в епістолярії та прозі Пантелеймона Куліша 1840-х - першої половини 1850-х рр. / О. Боронь // Слово і час : науково-теоретичний журнал – 2012. – № 2. – С. 84-88.
230. Будний В. Предтеча українського модернізму? : Пантелеймон Куліш і літературні покоління 1890-1910-х років / В. Будний // Література. Фольклор. Проблеми поетики : наукове видання / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2011. – Вип. 35 : Присвячений дослідженню творчої спадщини Л. Ф. Дунаєвської. – С. 52-65.
- Висвітлено сприйняття спадщини Пантелеймона Куліша в добу українського раннього модерну. Творчість великого попередника привабила літературну молодь такими своїми рисами, як кордоцентризм, естетизм, індивідуалізм. Встановлено, що П. Куліш відіграв роль своєрідної зв'язкової ланки між романтизмом і неоромантизмом.*
231. Владимірова, В. М. Пантелеймон Куліш – дослідник української літератури : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук. 10.01.01 / НАН України. Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2002. – 20 с.
232. Гуляк, А. Б. Становлення українського історичного роману : [монографія] / А. Б. Гуляк. – Київ : Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 294 с.
233. Даниленко, А. «Пиши, як мовиш...», або чому Пантелеймон Куліш не став творцем сучасного українського правопису / А. Даниленко // Мовознавство : науково-теоретичний. журнал. – 2012. – № 4. – С. 37-54.

234. Дзюба, Т. Принцип фольклорно-етнографічної достовірності : від Андрія Царинного до Пантелеймона Куліша / Тетяна Дзюба // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – 2016. – № 4. – С. 41-46. – Бібліогр. в кінці ст.
235. Зеров, М. Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нариси з новітнього українського письменства) : статті / Микола Зеров ; [упоряд. і наук. ред. О. Баган] ; Наук.-ідеол. центр ім. Д. Донцова. – Дрогобич : Відродження, 2007. – 566 с. : іл. – (Cogito : навчальна класика). – Бібліогр. у підрядк. прим.
236. Івашків, В. М. Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.01 : 10.01.07 / Івашків Василь Михайлович ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2009. – 39 с. – Бібліогр.: с. 32–35.
237. Івашків, В. Маловідома Кулішева брошура 1846 року / Василь Івашків // Слово і Час : науково-теоретичний журнал. – 2009. – № 8. – С. 90-96 : портр.
238. Івашків, В. Художня, літературознавча і фольклористична парадигма ранньої творчості Пантелеймона Куліша: монографія / В. Івашків; Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 448 с.: 8 л. фото.
239. Ісаєнко, К. П. Микола Гоголь і Пантелеймон Куліш : проблема типології художньої свідомості : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук. 10.01.05 / НАН України. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 2004. – 20 с.

240. Камінчук, О. Поезія Пантелеймона Куліша 80-90-х рр. XIX ст. : художня традиція і нові естетичні тенденції доби / Ольга Камінчук // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2010. – № 1. – С. 51-54.
241. Ковалець, Т. Антипольські повстання 1637-1638 років за неопублікованими «Матеріалами для истории воссоединения Руси» П. Куліша / Тарас Ковалець // Київська старовина. – 2012. – № 5-6. – С. 171-186.
242. Козачок, Я. В. Невичерпне джерело для романів історичних : з творчої лабораторії Пантелеймона Куліша / Я. В. Козачок ; [ред. О. Д. Гнідан]. – Тернопіль : Б. в., 1997. – 16 с. – Бібліогр. в підряд. приміт.
243. Коляда І. Творчість П. Куліша та український націогенез / І. Коляда // Матеріали III-V наукових семінарів «Роль визначних особистостей – митців, діячів науки та культури у процесі формування національної самосвідомості наприкінці XIX – на початку XX ст.» : до дня народження М. П. Старицького. – Київ : [ВПЦ НаУКМА], 2011. – С. 325-331.
244. Кондратьєва Д. А. Постать Пантелеймона Куліша у науковій літературі / Д. А. Кондратьєва, Н. Р. Темірова // Гуржіївські історичні читання : збірник наукових праць / Національна академія наук України, Інститут історії України НАН України ; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2014. – Вип. 7. – С. 27-29.
245. Кондратьєва Д. Постать П. Куліша в сучасній українській історіографії / Д. Кондратьєва // Шевченківська весна : історія : матеріали XII Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна – 2014 : Історія» : [Київ, 25-28 берез. 2014] / Київський національний університет, Історичний факультет ; Наукове товариство студентів та аспірантів. – Київ : Логос, 2014. – [Ч. 4] : Історія / [редкол.: Є. С. Браїлян (відп. ред.) та ін.]. – С. 501-504.

246. Коротя-Ковальська, В. Українська народна пісня у творчості видатних письменників України ХІХ – ХХ ст. : нариси : [про Т. Шевченка, П. Куліша, І. Франка, І. Огієнка] / Валентина Коротя-Ковальська ; Міністерство освіти та науки України, Нац. НДІ українознавства. – Київ : Рада, 2010. – 59 с. : іл.
247. Кравченко, В. О. Аперцепція характерів у романі «Чорна рада» П. Куліша / В. О. Кравченко // Вісник Запорізького державного університету : збірник наукових статей / Запорізький державний університет. – Запоріжжя, 2001. – С. 52-55. – (Філологічні науки ; № 2).
248. Кравченко, О. Дослідження педагогічної спадщини П. Куліша у контексті сучасних суспільних перетворень / О. Кравченко, Н. С. Побірченко // Наука, освіта, суспільство очима молодих : матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. студ. та молодих науковців, 15-16 трав. 2008 р., м. Рівне / Рівненський державний гуманітарний університет, Російський державний гуманітарний університет, Білоруський державний педагогічний університет ім. М. Танка, Бельський державний університет ім. А. Руссо. – Рівне : [б. в.], 2008. – С. 182-184.
249. Кравченко, О. О. Науково-етнографічна та краєзнавча діяльність Пантелеймона Куліша / О. О. Кравченко // Збірник наукових праць / Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. – Умань : [б. в.], 2007. – Ч. 2. – С. 124-130. – Бібліогр.: с. 130.
250. Кравченко, О. О. Педагогічна та науково-просвітницька діяльність Пантелеймона Куліша (1819-1897) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кравченко Оксана Олексіївна ; Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. – Київ : [Б. в.], 2009. – 20, [1] с. – Бібліогр. : с. 17-18.

251. Кравченко, О. О. Погляди П. Куліша на дошкільне дитинство як передумову становлення особистості / О. О. Кравченко // Гуманітарний вісник державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : науково-теоретичний збірник / Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький : [Б. в.], 2008. – Вип. 14 : Педагогіка. Психологія. Філологія. Філософія. – С. 126-129. – Бібліогр. : с. 129.
252. Кравченко, О. О. Погляди Пантелеймона Куліша на соціальне виховання / О. О. Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 2. – С. 141-149.
253. Кравченко, О. Соціокультурне середовище 40-х рр. ХІХ ст. як фактор розвитку особистості Пантелеймона Куліша : обзорна інформація / О. Кравченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : наук. збірник / Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини. – Умань : Софія, 2007. – Вип. 20. – С. 181-188. – Бібліогр. : с. 188.
254. Кузьменко, Н. Просвітницько-педагогічна діяльність П. Куліша в історико-педагогічних студіях сучасних науковців / Н. Кузьменко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – Київ : ВПЦ Київський університет, 2017. Педагогіка, Вип. 2 (6). – С. 45-48. – Бібліогр. : с. 47.
255. Кумеда, О. Загальнонародна та рідкісна діалектна лексика ХІХ ст. у мові першодруків творів П. О. Куліша / О. Кумеда // Лексикографічний бюлетень : збірник наукових праць / НАН України, Інститут української мови. – Київ, 2013. – Вип. 22. – С. 62-71.

256. Кумеда, О. П. Ідіолект П. О. Куліша на тлі східнополіського діалекту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Кумеда Олена Павлівна ; НАН України, Інститут української мови. – Київ, 2011. – 20 с. – Бібліогр.: с. 16–17.
257. Лавер, О. Емоційно марковані літературно-художні антропоніми у творах П. Куліша / О. Лавер // Науковий вісник Ужгородського національного університету / Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2010. – С. 106-109. – (Філологія. Соціальні комунікації ; Вип. 22).
258. Лавер, О. Поліфункціональні літературно-художні антропоніми у драмах П. Куліша / О. Лавер // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : збірник наукових праць / Міністерство освіти і науки України ; Ужгородський національний університет ; НАНУ, Інститут української мови. – Ужгород, 2009. – Вип. 13. – С. 58-60.
259. Лазарева, В. Державницько-правові ідеї в творчості П. Куліша як складова українознавства / Валентина Лазарева // Українознавство. – 2012. – № 1. – С. 65-70.
260. Лазарева, В. Державотворчі погляди Пантелеймона Куліша як об'єкт наукового дослідження / Валентина Лазарева // Українознавство. – 2013. – № 2. – С. 62-66.
261. Лазарева, В. Культурницька діяльність Пантелеймона Куліша / Валентина Лазарева // Українознавство. – 2013. – № 1. – С. 113-115.
262. Лазарева, В. Т. Соціотворчий потенціал філософських поглядів Пантелеймона Куліша : дис канд. філос. наук : 09.00.03 / Лазарева Валентина Тимофіївна ; наук. кер. М. П. Недюха ; Національна академія педагогічних наук України. Інститут вищої освіти. – Київ, 2015. – 205 с. – Бібліогр. : с. 176-205.

263. Лазарєва, В. Т. Соціотворчий потенціал філософських поглядів Пантелеймона Куліша : автореф. дис канд. філос. наук : 09.00.03 / Лазарєва Валентина Тимофіївна ; наук. кер. М. П. Недюха ; Нац. акад. пед. наук України. Ін-т вищ. освіти. - Київ, 2015. - 16 с. - Бібліогр. : с. 12-13
264. Маковей, Є. О. Слов'янознавчі погляди Пантелеймона Куліша : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Маковей Євгеній Олегович ; Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2016. – 20 с. – Бібліогр. : с. 17-18.
265. Маланюк, Є. В Кулішеву річницю. 1897 / Євген Маланюк // Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. – Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтва, 2009. – С. 306-315. – (Дослідження).
266. Нахлік, Є. К. Пантелеймон Куліш : особистість, письменник, мислитель : наукова монографія : у 2 т. / Є. К. Нахлік. – Київ : Український письменник, 2007.
Т. 1 : Життя Пантелеймона Куліша : наукова біографія.- 463 с. : іл., портр. – (Літературознавчі студії ; вип. 11).
Т. 2 : Світогляд і творчість Пантелеймона Куліша. – 462 с. : іл., портр. – (Літературознавчі студії ; вип. 12).
267. Нахлік, Є. Позитивізм у рецепції Пантелеймона Куліша / Євген Нахлік // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 11-12. – С. 121-142.
268. Панченко, В. Неубієнна література : дослідницькі етюди / Володимир Панченко. – Київ : Твім інтер, 2007. – 438 с.

269. Пирогова, К. Поліфункціональність концепту козацтва в поемі П. Куліша «Настуся» / К. Пирогова // Південний архів : (збірник наукових праць. Філологічні науки) / Міністерство освіти і науки України. Херсонський державний університет. – Херсон, 2008. – Вип. 40. – С. 100-103.
270. Пуліна В. І. Естетичні позиції в культуротворчості Пантелеймона Куліша : Дис. ... канд. філософських наук. Спец. 09.00.08 – естетика / Пуліна В. І.; Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2007.
271. Пуліна, В. І. Естетичні позиції в культуротворчості Пантелеймона Куліша : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08 / Пуліна Вікторія Іванівна ; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – Київ, 2008. – 20 с.
272. С'єдіна, Д. «Чорна рада» Пантелемона Куліша : українська та російська версії : відмінності й подібності / Д. С'єдіна // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – 2004. – № 7. – С. 3-12.
273. Сініцина, А. В. Історико-філософські ідеї українського романтизму (П. Куліш, М. Костомаров) : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філос. наук. 09.00.05 / Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2001. – 19 с.
274. Сініцина, А. Історико-філософські ідеї українського романтизму (Пантелеймон Куліш, Микола Костомарів) / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. – Львів, 2002. – 156, [2] с. – Бібліогр.: с. 136-153. – Показч.: с. 154-157.

275. Сірка, Й. Історичний аспект двомовності в українській літературі ХІХ ст. : на прикладі творчості П. Куліша / Йосиф Сірка. – Ужгород : Мистец. Лінія, 2008. – 86, [1] с.
276. Слободянюк, Н. Ю. Історико-гносеологічний аспект вагомості правопису П. Куліша в системі української культури / Н. Ю. Слободянюк // Гуманізм та освіта : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 21-23 верес. 2004 р. : [В 2 т.] / АПН України, Вінницький національний технічний університет, Університет Євле. – [Вінниця] : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2004. – Т. 2. – С. 203-205.
277. Слоньовська, О. В. Формування моральних та естетичних ідеалів у старшокласників у процесі вивчення історичної романістики (на матеріалі творчості П. Куліша та І. Нечуя-Левицького) : Дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Слоньовська О. В. ; Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника . – Київ :[Б. в.], 1996. – 177 с. – Бібліогр.: с. 147-164.
278. Сюй Ліша. Художня проза Пантелеймона Куліша у контексті українського романтизму : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Сюй Ліша ; Міністерство освіти і науки України, Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2015. – 20 с.
279. Тетеріна, О. Проблема автоперекладу в українській літературно-критичній думці ХІХ століття (до питання першовитоків) / Ольга Тетеріна // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – 2015. – № 8. – С. 49-56.
У статті розглянуто погляди П. Куліша та Г. Квітки-Основ'яненка на проблему самоперекладу.

280. Устенко, Л. Відбиття фразеологічного арсеналу Пантелеймона Куліша в сучасній лексикографії / Л. Устенко // Українська мова : науково-теоретичний журнал – 2012. – № 3. – С. 64-72.
281. Устенко, Л. Ф. Фразеологічна підсистема ідіостилю Пантелеймона Куліша в контексті формування нової української літературної мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Устенко Людмила Федорівна ; НАН України, Інститут української мови. – Київ, 2017. – 18 с. – Бібліогр.: с. 15-16.
282. Федорук, О. Епіграфи в Кулішовому романі «Чорна рада» : (текстологічний аспект) / Олесю Федорук // Слово і час : науково-теоретичний журнал. – 2018. – № 9. – С. 56-64. – Бібліогр. в кінці ст.
283. Федорук, О. О. Пантелеймон Куліш і літературний процес у Західній Україні 60-х- початку 70-х років XIX ст. : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук. 10.01.01 / Федорук О. О. ; Львівський національний університетт ім. І.Франка. – Львів, 2002. – 19 с.
284. Федорук, О. Які видання «Чорної ради» ми маємо? : (Проблема відтворення тексту) / Олесю Федорук // Слово і час : науково-теоретичний журнал.– 2016. – № 5. – С. 77-89. – Бібліогр. в кінці ст.

У статті проаналізовано усі наявні видання «Чорної ради» П. Куліша і протестовано їх на предмет похибок тексту. Встановлено, що всі сучасні видання роману містять істотні спотворення, зумовлені тим, що найавторитетніші критичні видання за основу тексту хибно взяли неавторизовану публікацію роману 1890 р., а не першодрук 1857 р.

285. Шупик, В. Творчість Пантелеймона Куліша в оцінці дослідників / В. Шупик // Київська старовина. – Київ, 2006. – № 6. – С. 167-173.
286. Шупик, В. Міфологеми Пантелеймона Куліша / Валентина Шупик // Київська старовина. – 2006. – № 5. – С. 84-91.
287. Шупик, В. Слов'янська ода Пантелеймона Куліша / Валентина Шупик // Слово і Час : науково-теоретичний журнал. – 2010. – № 9. – С. 78-85.
288. Янковська, Ж. Фольклоризм української романтичної прози : монографія / Жанна Янковська ; Міністерство освіти і науки України ; Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 592 с. : іл., портр.
289. Ясь, О. Між пізнім романтизмом та позитивізмом (роздуми над «Историей воссоединения Руси» П. Куліша) / Олексій Ясь // Історичний журнал : наукове громадсько-політичне видання. – 2006. – № 2. – С. 57-67.

Вивчення творчості П. Куліша в школі

290. Бенцал, С. «Чорна Рада» Пантелеймона Куліша – перший історичний роман в українській літературі : урок у 9 класі / Світлана Бенцал // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2011. – № 8. – С. 43-46.
291. Болтівець, С. Психологічні особливості вивчення поезії Пантелеймона Куліша / С. Болтівець // Дивослово : науково-методичний журнал. – 1995. – № 4. – С.44-46.

292. Голубчук, Т. О. П. Куліш «Чорна Рада» : протистояння сил державотворення й руїництва. 9 клас / Т. О. Голубчук // Вивчаємо українську мову та літературу : науково-методичний журнал. – 2014. – № 19-21. – С. 24-32.
293. Гончар, О. Роман «Чорна рада» П. Куліша в школі / Олексій Гончар // Слово і Час : науково-теоретичний журнал. – 1992. – № 9. – С. 3-11.
294. Гусєва, С. «Любов ніжна і пристрасна» : [Микола Куліш і театр «Березіль»] / С. Гусєва // Українська мова і література в школі. – 1993. – № 7.– С. 21-23.
295. Єрмоленко, С. Я. Постать Пантелеймона Куліша в лінгвістичному вимірі української літератури / С. Я. Єрмоленко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2010. – № 29. – С. 18-21.
296. Загороднюк, О. І. Українська література кінця XVIII-XX ст. : літературні диктанти. 9 клас / О. І. Загороднюк // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2017. – № 19-21. – С. 81-85.
297. Зозюк, І. В. Людина з тисячею масок / І. В. Зозюк // Все для вчителя. – 2009. – № 23-24. – С. 41-42.
298. Ілленко, Л. «Українські родичі» шотландського письменника : Пантелеймон Куліш – послідовник Вальтера Скотта / Л. Ілленко // Українська мова та література. – 2006. – № 6-8. – С. 5-9.
299. Ільєнко, Л. Пантелеймон Куліш - послідовник Вальтера Скотта / Л. Ільєнко // Урок Української. – 2002. – № 3.– С. 58-61.

300. Кумеда, О. Пантелеймон Куліш : письменник, етнограф, мовознавець / Олена Кумеда // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2016. – № 3. – С. 42-46.
301. Лазарева, В. Зазивний Пантелеймон Куліш / Валентина Лазарева // Українська мова та література. – 2006. – № 41-43. – С. 43-44 : іл.
302. Луняк, Є. Гарячий Куліш : до 200-річчя видатного письменника / Є. Луняк // Історія в рідній школі. – 2018. – № 9. – С. 30-38.
303. Луняк, Є. Гарячий Куліш : до 200-річчя видатного письменника / Є. Луняк // Історія в рідній школі. – 2018. – № 10. – С. 40-43.
304. Маковей, Є. «Що ж, як не ту вони в мене старовину побачать, котору звикли собі по книжках виобразити?» : Пантелеймон Куліш і його історіографічний доробок. : до історичного портрету П. Куліша / Євгеній Маковей // Історія в школі. – 2013. – № 3. – С. 12-14 : портр. – Бібліогр. в кінці ст.
305. Маковей, Є. Пантелеймон Куліш про українсько-московський конфлікт 1658-1659 рр. і сьогоденні паралелі / Є. Маковей // Історія в школі. – 2014. – № 8-9. – С. 8-10. – Бібліогр. в кінці ст.
306. Мафтин, Н. Імплицитна міфологічність як прикметна риса новелістичного мислення доби романтизму : «Огнений змії» П. Куліша – «Білявий Екберт» Л. Тіка / Н. Мафтин // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2003. – № 3. – С. 32-36.
307. Мацапура, В. І. Балади Міцкевича в перекладацькій інтерпретації П. Куліша / В. І. Мацапура // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. – № 3. – С. 21-23.

308. Мельник, М. О. Пантелеймон Куліш «Чорна Рада» : протистояння сил державотворення і руїнництва : 9 клас / М. О. Мельник // Вивчаємо українську мову та літературу : науково-методичний журнал. – 2015. – № 19-21. – С. 38-42.
309. Мороз, Т. Іменники-новотвори Пантелеймона Куліша в його перекладі Біблії / Тетяна Мороз // Урок української. – 2007. – № 2-3. – С. 28-32.
310. Надворна, Є. Поетичний образ Орисі : (за однойменним твором Пантелеймона Куліша) : 6 клас / Є. Надворна // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 5. – С. 30-32.
311. Пантелеймон Куліш : Чорна рада ; До кобзи ; Рідне слово : переказ змісту. Цитатник. Твори : 9 клас : посібник-довідник / Авт.-упоряд. Б. Б. Щавурський. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2000. – 48 с. – (Шкільна програма).
312. Пантелеймон Куліш. Чорна Рада ; Поезія : біографія письменника, стислий переказ роману, тексти віршів, аналіз текстів, зразки учнівських творів : посібник для 9 класу / [авт.-укладач В. В. Паращич]. – Харків : Ранок, 2000. – 80 с. : портр.
313. Пастух, С. М. Проблема державності України в романі «Чорна рада» П. Куліша : бінарний урок у 10 класі / С. М. Пастух, В. І. Ободовська // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2008. – № 36. – С. 11-13.
314. Педченко, В. Деякі риси світогляду й творчого методу Пантелеймона Куліша / Володимир Педченко // Українська мова та література. – 2013. – № 14. – С. 38-40.

315. Порало, Н. Життя прожити - не поле перейти... : вивчення біографій українських письменників у 9 класі / Наталія Порало // Українська мова й література в сучасній школі. – 2012. – № 1. – С. 25-28.
316. Романишина, Н. І. Баладні оповідання «Максим Гримач» Марка Вовчка та «Гордовита пара» П. Куліша : аналіз в аспекті компаративної генології / Н. І. Романишина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2011. – № 5. – С. 9-13. – Бібліогр. в кінці ст.
317. Скільський, Д. М. Вірші Святого письма в коментуванні П. О. Куліша для школярів / Д. М. Скільський // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 3. – С. 133-141.
318. Слюсар, А. Чи знаєш ти роман Пантелеймона Куліша «Чорна рада»? : урок-конкурс у 9 класі / Антон Слюсар // Дивослово : науково-методичний журнал. – 2012. – № 4. – С. 20-24. – Бібліогр. в кінці ст.
319. Смолова, Р. М. Пантелеймон Куліш «Чорна Рада» : урок у 9 класі / Р. М. Смолова // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2007. – № 2. – С. 29-34.
320. Телехова, О. П. Роман П. Куліша «Чорна рада»: вивчення на уроках літератури в 9 класі / О. П. Телехова // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2008. – № 30. – С. 38-39.
321. Тимків, Н. «Чорна рада»: особливості авторської позиції / Надія Тимків // Українська мова та література. – 2007. – № 13-14. – С. 14-17 : іл., портр.
322. Томашівський, С. Постать Пантелеймона Куліша в лінгвістичному вимірі української літератури / С. Томашівський // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2010. – № 29. – С. 18-21.

323. Фокіна, І. Етикетні форми в епістолярії Пантелеймона Куліша : [мовленнєвий етикет] / Ірина Фокіна // Урок української. – 2006. – № 8-9. – С. 30-36.

Бібліографічні матеріали про життя і творчість

П. О. Куліша

324. Федорук, О. Пантелеймон Куліш : бібліографія літератури (1989 - 2002) / Олесь Федорук // Відкритий архів. Щорічник матеріалів та досліджень з історії модерної української культури. Т. 1. – Київ : Критика, 2004. – С. 453-573.

Вшанування пам'яті П. Куліша

Публікації в періодичних виданнях

325. «Не забудеш мене, поки віку твого, моя нене Вкраїно» : виставка з нагоди 190-річчя від дня народження видатного українського письменника, вченого, перекладача, видавця, культурно-освітнього діяча П.О. Куліша (7.VIII.1819-14.II.1897) : на основі зібрання Музею книги та колекції шевченкознавця В. М. Яцюка : каталог / [упоряд. Г. І. Білоцерківської] ; Музей книги і друкарства України. – Київ : [Музей книги і друкарства України], 2009. – 35 с. : іл., портр.
326. Величко, В. На прощу до Пантелеймона Куліша / Віктор Величко // Деснянська правда. – 2013. – 15 серп. (№ 33). – С. 8.
Урочистий захід біля могил славетних чернігівців П. Куліша, В. Білозерського та Г. Барвінок в с. Оленівка Борзнянського району.
327. Веркалець, М. Повернення із забуття : до 150-річчя від дня народження П.Куліша / М. Веркалець // Дніпро. – 1994. –№ 7-8. – С. 111-113.

328. Войцехівська, І. Пантелеймон Куліш / І. Войцехівська // Пам'ять століть. – 2006. – № 6. – С. 138-140.
329. Гончарук, П. Апостол української ментальності : (до 190-річчя від дня народження П. О. Куліша) / П. Гончарук, О. Путро // Київська старовина. – 2008. – № 3. – С. 3-20. – Бібліогр. с. 18-20.
330. Дзюба, С. Журналісти «Деснянської правди» – в гостях у музеї Пантелеймона Куліша [«Ганнина пустинь» в с. Оленівка Борзнянського району] / Сергій Дзюба // Деснянська правда. – 2016. – 21 квіт. (№ 16). – С. 12.
331. Іванишина, Л. «Чорна рада» : ефект розрідження / Лариса Іванишина // Кіно-Театр. – 2001. – № 1. – С. 46-47 : фот.

Про телефільм кінорежисера і одного з авторів сценарію М. Засєєва-Руденко «Чорна рада» за однойменним романом письменника П. Куліша.

332. Кралюк, П. «Усі будемо рівні» : «Чорна рада» Пантелеймона Куліша як твір-попередження / Петро Кралюк // День. – 2018. – 17-18 серп. (№ 147/148). – С. 21 : портр.
333. Кралюк, П. «Усі будемо рівні» : «Чорна рада» Пантелеймона Куліша як твір-попередження / Петро Кралюк // День. – 2018. – 7-8 верес. (№ 160/161). – С. 21 : іл.
334. Кузьменко Ю. Презентація збірки П. Куліша «Записки о Южной Руси» відбулась за участі вчених Інституту філології // Українська літературна газета. – Вишгород, 2017. – 17 лютого (№ 4). – С. 9.

14 лютого на честь відзначення 120-річчя з дня смерті Пантелеймона Куліша в Національному музеї літератури України презентували нове видання його «Записок о Южной Руси».

335. Науменко, В. «Ганнина Пустинь» Панька Куліша / Валентина Науменко // Деснянська правда. – 2012. – 16 серпня (№ 75) . – С. 1, 4.
336. Обласний історико-меморіальний музей-заповідник П. Куліша «Ганнина Пустинь» : музеї і заповідники Чернігівщини // Світ-інфо : Чернігівська обласна інформаційно-аналітична газета. – 2015. – 2 квітня (№ 52). – С. 11.
337. Онищенко, Н. Кулішеві стежки починалися у Ніжині / Н. Онищенко // Деснянська правда (вільна). – 2010. – № 39. – С. 3.
338. Родик, К. Зігнорований політик [П. Куліш] / К. Родик // Україна молода. – 2010. – № 120. – С. 10.
339. Савченко, С. Подвижник української ідеї : до 200-річчя від дня народження П. Куліша (1819-1897) / С. Савченко // Дати і події : календар знаменних дат. – 2019 (друге півріччя). – № 2 (14). – С. 26-30 : портр.
340. Степовик, Д. Наш шлях до слова життя : Пантелеймон Куліш та перший повний переклад Біблії українською літературною мовою / Д. Степовик // День. – 2016. – 16-17 грудня (№ 230-231). – С. 21 : портр.
341. Топчій, А. У «Ганниній пустині» вшанували пам'ять Пантелеймона Куліша / Алла Топчій // Українське слово. – 2018. – 9-23 серпня (№ 31-32). – С. 9, 11.
342. Тютюнник, Є. Перо і Плуг Пантелеймона Куліша / Євдокія Тютюнник // Урядовий кур'єр. – 2012. – 31 серпня (№ 156). – С. 11.

Про літературно-мистецьке свято, яке традиційно проходить в день народження П. Куліша в історико-меморіальному музеї-заповіднику «Ганнина Пустинь».

343. Федорук, О. Куліш повернеться із фондосховищ! : розмову з науковим працівником інституту ім. Т. Шевченка записав С. Павленко / О. Федорук // *Голос України*. – 2010. – № 56. – С. 18.
344. Шевченко, О. Його девіз – подвижництво / Ольга Шевченко // *Літературна Україна*. – 2010. – 18 березня (№ 10). – С. 8 : портр.
345. Шестаков, А. Солодкість гіркої правди : Пантелеймон Куліш у потоці часу й поза ним / А. Шестаков // *Демократична Україна*. – 2010. – № 45. – С. 20.
346. Шокало, О. Подвижник культурного саморозвитку : до 195-річчя від народження П. Куліша / Олександр Шокало // *Слово Просвіти : всеукраїнський культурологічний тижневик*. – 2014. – 7-13 серп. (№ 31). – С. 11.
347. Шокало, О. Будьте самостійною силою : 196 років од народження П. Куліша / Олександр Шокало // *Слово Просвіти : всеукраїнський культурологічний тижневик*. – 2015. – 13-19 серп. (№ 32). – С. 10-11.
348. Шубравська, О. Наукові читання, присвячені П. Кулішу / О. Шубравська // *Слово і час : науково-теоретичний журнал*. – 1995. – № 5-6. – С. 83-87.
349. Яцюк, В. Виставка матеріалів про життя і творчість Пантелеймона Куліша / В. Яцюк // *Народна творчість та етнографія*. – 1997. – № 4. – С.136-141.

Наукові публікації

350. Великі українці : Пантелеймон Куліш – фундатор українського відродження (до 195-річчя від дня народження) : метод. поради / Міністерство культури України, Національна бібліотека України для дітей ; [матеріал підготували Галета О. В. ; літ. ред. Кійко Н. М. ; відп. за вип. А. І. Гордієнко]. – Київ : НБУ для дітей. – 2014. – 32 с. – Бібліогр.: с. 28-30.
351. Гончарук, П. С. Суспільно-політичні та погляди П. О. Куліша : до 110-ої річниці його світлої пам'яті. (1819-1897) / П. С. Гончарук. – Київ : ДАКККіМ, 2006. – 261 с.
352. Домбровська, Л. Життєвий і творчий шлях Пантелеймона Куліша (1819-1897) : (до 195-річчя з дня народження) / Лариса Домбровська, Валентина Гулак // Вісник Книжкової палати. – 2014. – № 6. – С. 36-41.
353. Дубове листя : альманах на згадку про П. О. Куліша : з 4 портретами Кулішевими та з малюнками його хати, похорону й могили / упоряд. М. Чернявський, М. Коцюбинський, Б. Гринченко. – Київ : З друк. Петра Барського, 1903. – 278, 123-142 с.: 4 вкл. арк. портр.. - Оригінальний загол. обкл. і тит. арк.: Дубове лысте. – Б.ц.
354. Колесник, О. Другі всеукраїнські Кулішеві читання з філософії етнокультури : наукове життя / О. Колесник // Сіверянський літопис. – 2010. – № 2-3. – С. 246-249.
355. Нахлік, Є. К. Пантелеймон Куліш : до 170-річчя від дня народження. – Київ : Знання, 1989. – 47, [1] с.
356. Пантелеймон Куліш : виставка з нагоди презентації Повного зібрання творів : каталог / Український науковий інститут Гарвардського університету, Національний музей Тараса Шевченка ; упоряд. В. Яцюк. – Київ : Критика, 2006. – 29 с.

357. Пантелеймон Куліш і українське національне відродження : доп. та повідомл. наук. конф., присвяч. 175-м роковинам від дня народження письменника / Харківський державний університет. – Харків, 1995. – 96 с. – Бібліогр. в кінці ст.
358. Творчими стежками Куліша : альманах / Сум. обл. наук.-метод. центр культури і мистец. [та ін. ; упорядкув. О. І. Євтушенко]. – Суми : Мрія-1, 2009. – 77 с., [2] арк. кольор. іл.
До 190-річчя від дня народження П. Куліша
359. Творчі та ідейні шукання П. О. Куліша в контексті сьогодення : збірник наукових праць до 180-річчя від дня народження Пантелеймона Куліша. – Київ : Леся, 2000. – 224 с.
360. Хроніка-2000 : український культурологічний альманах. Вип. 78. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин / авт. проекту А. В. Толстоухов. - Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2009. - 535 с. : іл.
До 190-річчя від дня народження П. О. Куліша

Літературно-музичні композиції (відео)

361. До рідного народу, подаючи йому український переклад Шекспірових творів. Слова П. Куліша, музика Т. Компаніченка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=8H03ULPPyPs>
362. Кобзарю! Не дивись ні на хвалу темноти... Слова П. Куліша, музика Т. Компаніченка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=HisBj2GhpIs>

363. П. Куліш «Чорна рада» (буктрейлер) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=НОmvVFJ2wI8>
364. П. Куліш «Чорна рада» (Аудіокнига) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=svYFZx03mSs>
365. П. Куліш «Чорна рада», художній історичний фільм (2002) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=7G5IWmNboFM>
366. Пантелеймон Куліш / Програма «Велич особистости» / 45 студія // 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=hW3TqYniaTk>
367. Поетові (Кобзарю, не дивись ні на хвалу темноти...). Слова П. Куліша, музика Т. Компаніченка. Концерт лірико-філософської бардівської пісні «Пісні для хороших людей», який відбувся у м. Боярка 7 серпня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=ХКЕge8teКАQ>
368. Програма «Борхес», 28 випуск – «Гарячий Куліш». Ведучий Михайло Назаренко, літературознавець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=pFoMn6Yfmvk>

Іменний покажчик

- Адамська І. 158
Андрусяк І. 104
Андрусяк І. М. 4
Арнуров В. 2
Артюх В. 159
- Баган О. 235
Байрон Д. 116
Баканідзе О. А. 165
Барвінок Г. 326
Барка В. 82
Бенцал С. 290
Бернштейн М. Д. 10
Бетко І. 228
Бикова Л. Г. 90
Білозерський В. 326
Білоцерківська Г. І. 325
Богданець М. 110
Боєчко В. 117
Бойко М. П. 160
Бойко-Блохин Ю. Г. 161
Болтівець С. 291
- Боронь О. 229
Брайлян Є. С. 245
Будний В. 230
- Бунчук Б. І. 219
- Величко В. 326
Веркалець М. 327
Вертій О. 162
Вертій О. І. 220
Винниченко 235
Вібе Г. Д. 163
Владимирова В. М. 231
Вовкун С. В. 129
Вовчок М. 316
Войцехівська І. 328
- Гаєвська Н. М. 165
Галета О. В. 350
Гармата А. 164
Гейне Г. 116
Гермайзе О. 89
Гете Й.-В. 116
Глібова П. 138, 141
Гнатюк В. 46
Гнідан О. Д. 242
Гоголь 205
Гоголь М. 239
Голота Т. С. 165
Голубчук Т. О. 292

Гончар О. 293
Гончаренко І. 166
Гончарук М. Л. 5, 8
Гончарук П. 167, 329
Гончарук П. С. 351
Гордієнко А. І. 350
Грабович Г. 1
Грабовський М. 135
Гринченко Б. 353
Гринчишин Я. 220
Грушевський М. 132
Грушевський О. 132
Гулак В. 352
Гуляк А. 3, 50
Гуляк А. Б. 232
Гурдуз А. 168
Гурдуз А. І. 221
Гусєва С. 294

Даниленко А. 283
Даниліна О. І. 105
Даренська В. 169
Девдюк І. 170
Дзеверін І. О. 9, 10
Дзира І. 171
Дзюба Т. 234
Дзюба С. 330

Діккенс Ч. 229
Дмитрієнко М. Ф. 130
Довженко О. 82
Домбровська Л. 352
Донцов Д. 172
Доре Г. 115
Дорошкевич О. 58
Дорошкевич Ол. 80
Драгоманов М. П. 188
Дудко В.
Дунаєвська Л. Ф. 230

Євтушенко О. І. 358
Єрмоленко С. Я. 295

Желєзна Ю. 173
Жемчужников Л. 131
Жукалюк М. 174
Жулинський М. 222
Жулинський М. Г. 8

Забіла 207
Загороднюк О. І. 296
Задорожна С. В. 40
Засєєв-Руденко М. 331
Захаркін С. 1
Зеров М. 69, 235
Зозюк І. В. 297

Іванишина Л. 331
Івашків В. 1, 65, 67, 175,
237, 238
Івашків В. М. 236
Івашков В. М. 9
Івшина Л. 30, 41
Ілленко Л. 298
Ільєнко Л. 299
Ісаєнко К. П. 239
Іщенко Ю. 70

Камінчук О. 176, 240
Качкан В. 132
Квітка-Основ'яненко 279
Кейда Ф. 177
Кирилюк Є. 2
Кирилюк Є. П. 178
Киркач-Осипова Л. Д. 84
Кійко Н. М. 350
Ковалець Т. 241
Ковальчук О. 179
Ковпик С. І. 180
Козачок Я. В. 242
Козирський В. 114, 123
Колесник О. 354
Коляда І. 243

Компаніченко Т. 361, 362,
367
Кондратьєва Д. 245
Кондратьєва Д. А. 244
Кононенко М. 133
Кореневич Л. 134
Коротя-Ковальська В. 246
Костомаров М. 273, 274
Костомаров М. І. 197
Коцур А. 181
Коцур В. П. 181
Коцур Н. І. 181
Коцюбинський М. 353
Кравченко В. О. 247
Кравченко О. 135, 145, 182,
248, 253
Кравченко О. О. 223,
249-252
Крालюк П. 332, 333
Крижанівська Т. 183
Кузьменко А. 181
Кузьменко Н. 254
Кузьменко Ю. 334
Кумеда О. 255, 300
Кумеда О. П. 256
Кучеренко О. 184

Лавер О. 257, 258

Лазарєв В. Т. 31
Лазарєва В. 185, 259-261,
301
Лазарєва В. Т. 262, 263
Лакиза І. 2
Лебідь-Гребенюк Є. 186
Левицький І. С. 114, 118,
119
Левицький О. 187
Лепкий Б. 107
Лермонтов М. 152
Леся Українка 82
Лотоцький О. 188
Луняк Є. 302, 303

Маковей Є. 304, 305
Маковей Є. О. 264
Максимович М. 145
Маланюк Є. В. 265
Мариненко Ю. І. 189
Матвіяс І. Г. 190
Мафтин Н. 306
Мацапура В. І. 307
Мацько Л. 191
Мельник М. О. 308
Могилянський Мих. 6
Мороз Т. 309

Надворна Є. 310
Назаренко М. 368
Науменко В. 335
Нахлік Є. 138, 139, 141,
192, 193, 267
Нахлік Є. К. 9, 10, 137, 266,
355
Нахлік О. 138, 141
Недюха М. П. 262, 263
Некрашевич-Коротка Ж. В.
165
Нелін О. П. 194
Нечуй-Левицький І. 140,
277
Ніколаєва Г. 138, 141

Ободовська В. І. 313
Огієнко І. 246
Оленівська Л. 154
Онищенко Н. 141, 337
Охріменко П. 195
Охріменко П. П. 194

П'ятаченко С. В. 196
Павленко С. 343
Панченко В. 197, 268
Паращич В. В. 312
Пастух С. М. 313

Педченко В. 314
Петров В. 48, 142
Петровський В. В. 143
Пирогова К. 269
Пільгук І. І. 5
Пінчук Ю. 198
Побірченко Н. 144, 145
Побірченко Н. С. 224, 248
Половина А. 150
Попов О. 2
Порало Н. 315
Прихода Я. 65-67
Пуліна В. І. 270, 271
Пулюй 146
Пулюй І. 114, 115, 118, 119
Путро О. 329

Радько П. 199
Родик К. 200, 338
Романишина Н. І. 316
Романчук Ю. С. 7

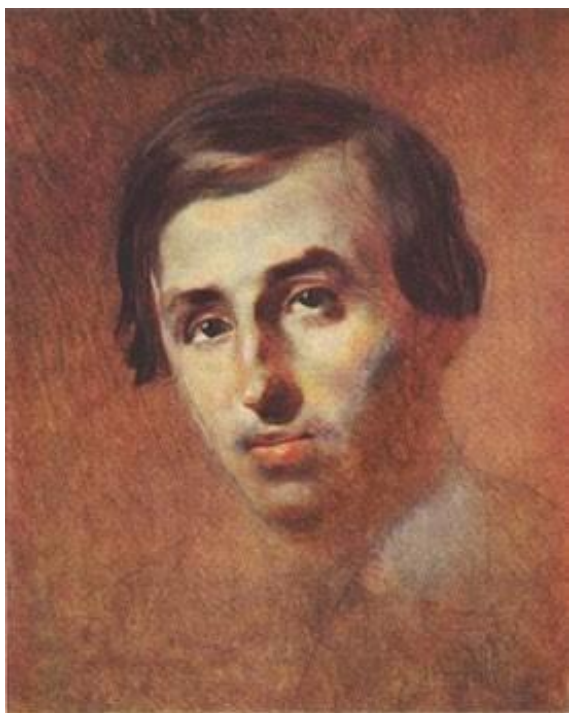
С'єдіна Д. 272
Савченко О. М. 21, 107
Савченко С. 339
Семененко В. 147
Семененко В. І. 143
Семенюк Г. Ф. 165

Сиротенко В. 148, 149
Сініцина А. 274
Сініцина А. В. 273
Сірка Й. 275
Скільський Д. М. 317
Сковорода Г. 83
Скотт В. 298, 299
Скринник М. 201
Слинько А. 150
Слободянюк Н. Ю. 276
Слоньовська О. В. 277
Слюсар А. 318
Смолова Р. М. 319
Сосюра В. 226
Сошніков А. О. 202
Степовик Д. 174, 340
Стороженко Н. 151
Стріха М. В. 108
Стус Д. 136, 203
Сюй Ліша 278
Сюндюков І. 30, 41

Телехова О. П. 320
Темірова Н. Р. 244
Терлецький В. 205
Терлецький В. В. 204
Тетеріна О. 279

Тимків Н. 321
Тимофєєва К. 152
Тисячна Н. 30, 41
Тік Л. 306
Ткаченко Ів. 153
Ткачук М. 225
Толстоухов А. В. 360
Томак М. 30, 41
Томашівський С. 206, 322
Топчій А. 341
Тютюнник Є. 342

Устенко Л. 280
Устенко Л. Ф. 281
Федорук О. 1, 45, 53, 155,
207, 208, 282, 284, 324, 343
Федорук О. О. 283
Фокіна І. 323
Франко І. 126, 127, 132,
226, 246

Ханчук І. Д. 226
Хворостяний І. 156
Хмельницький Б. 167

Царинний А. 234

Чалый М. 157
Чернявський М. 353

Чопик Р. 209
Чуйко Т. 136

Шевченко 195, 218
Шевченко О. 344
Шевченко Т. 136, 172, 186,
194, 226, 246
Шекспір У. 124-128
Шендеровський В. 114,
123, 146
Шестаков А. 345
Шіллер Ф. 116
Шокало О. 68, 346, 347
Шубравська О. 348
Шульга В. 74
Шупик В. 210-213, 285-287

Щавурський Б. Б. 311

Янкович О. В. 226
Янковська Ж. 214, 227, 288
Яременко В. В. 39
Ярошевич І. А. 215
Ясь О. 216, 289
Яхно Л. 88
Яценко Н. 217
Яцько А. 101, 112
Яцюк В. 218, 349, 356
Яцюк В. М. 325

ІЛЮСТРАЦІЇ

Портрет П. Куліша/
Худ. Тарас Шевченко
(1843–1847 рр.)

Панько Куліш (1859 р.)
Світлина С. Левицького

Пантелеймон Куліш
(1860 р.)
Літографія Адольфа Мультерона.
На літографії дарчий напис
І. Хільчевському з особистим
підписом П. Куліша.

П. Куліш і М. Костомаров
(1859-1860 рр.)

Хата у Мотронівці, в якій мешкало подружжя Кулішів
(біля дверей стоїть Олександра Куліш)
(1899 р.)

Будинок Кулішів після реставрації
(сучасна фотографія)

Похорон П. Куліша.
Мал. з натури Григорія Коваленка (олівець, 1897 р.)
На паспарту написи Олександри Куліш

Олександра Куліш біля могил П. Куліша і В. Білозерського.
Світлина Михайла Кочубея
(1904 р.)

Могила П. О. Куліша

Меморіальна дошка на будинку у Відні,
де мешкав П. Куліш
(встановлена 30 квітня 1998 р.)

Історико-меморіальний музей-заповідник
«Ганнина пустинь»

Пам'ятник П. Кулішу
м. Київ

23 серпня 2011 року на будинку районної бібліотеки в Олександрівці (Кіровоградська область) урочисто відкрили меморіальну дошку на честь українського письменника, вченого і громадського діяча Пантелеймона Куліша, який тричі побував в містечку Олександрівці – у липні-серпні 1843, в серпні 1844 та у вересні 1856 років.

Використані Інтернет-ресурси

http://www.nbuv.gov.ua	Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
http://nlu.org.ua	Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого
http://nibu.kiev.ua	Національна історична бібліотека
http://dnrb.gov.ua/ua	Державна науково-педагогічна бібліотека імені В. О. Сухоминського
http://www.library.univ.kiev.ua	Наукова бібліотека імені М. Максимовича
http://libkor.com.ua	Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
https://www.youtube.com	Відеохостинг YouTube

З м і с т

Від упорядників.....	7
Життєвий і творчий шлях	
Пантелеймона Куліша.....	9
Головні події в житті П. Куліша	20
Цікаві факти про Пантелеймона Куліша.....	23
Офіційні документи	25
Основні видання творів П. Куліша	25
Збірки творів.....	25
Окремі видання	27
«Чорна рада. Хроніка 1663 року»	38
Переклади	42
Дослідження життя і творчості П. Куліша.....	44
Біографічні матеріали, спогади	44
Література про творчість П. Куліша.....	49
Навчальні посібники	58
Науково-дослідницька робота.....	59
Вивчення творчості П. Куліша в школі	70
Бібліографічні матеріали про життя і творчість	
П. О. Куліша	75
Вшанування пам'яті П. Куліша.....	75
Публікації в періодичних виданнях	75
Наукові публікації.....	79
Літературно-музичні композиції.....	80
Іменний покажчик.....	83
Ілюстрації.....	89
Використані інтернет-ресурси	97

